

Masarykova univerzita, Přírodovědecká fakulta, Ústav botaniky a zoologie

Impérium: EUKARYA

Říše: PLANTAE

Glaucophyta, Rhodophyta, Chlorophyta

&

Charophyta

Bi1010 Systém a evoluce rostlin

- část nižší rostliny

RNDr. Bohuslav Uher, Ph.D.

uherius@sci.muni.cz

Říše: PLANTAE

- Převážně fotoautotrofní organismy
- Podříše **Biliphytae**:
- fykoerytrin, fykocyanin, škrob v plazmě
- Podříše **Viridiplantae**:
- Chlorofyl a,b; srostlé tylakoidy (grana, lamely)

Přehled systému PLANTAE

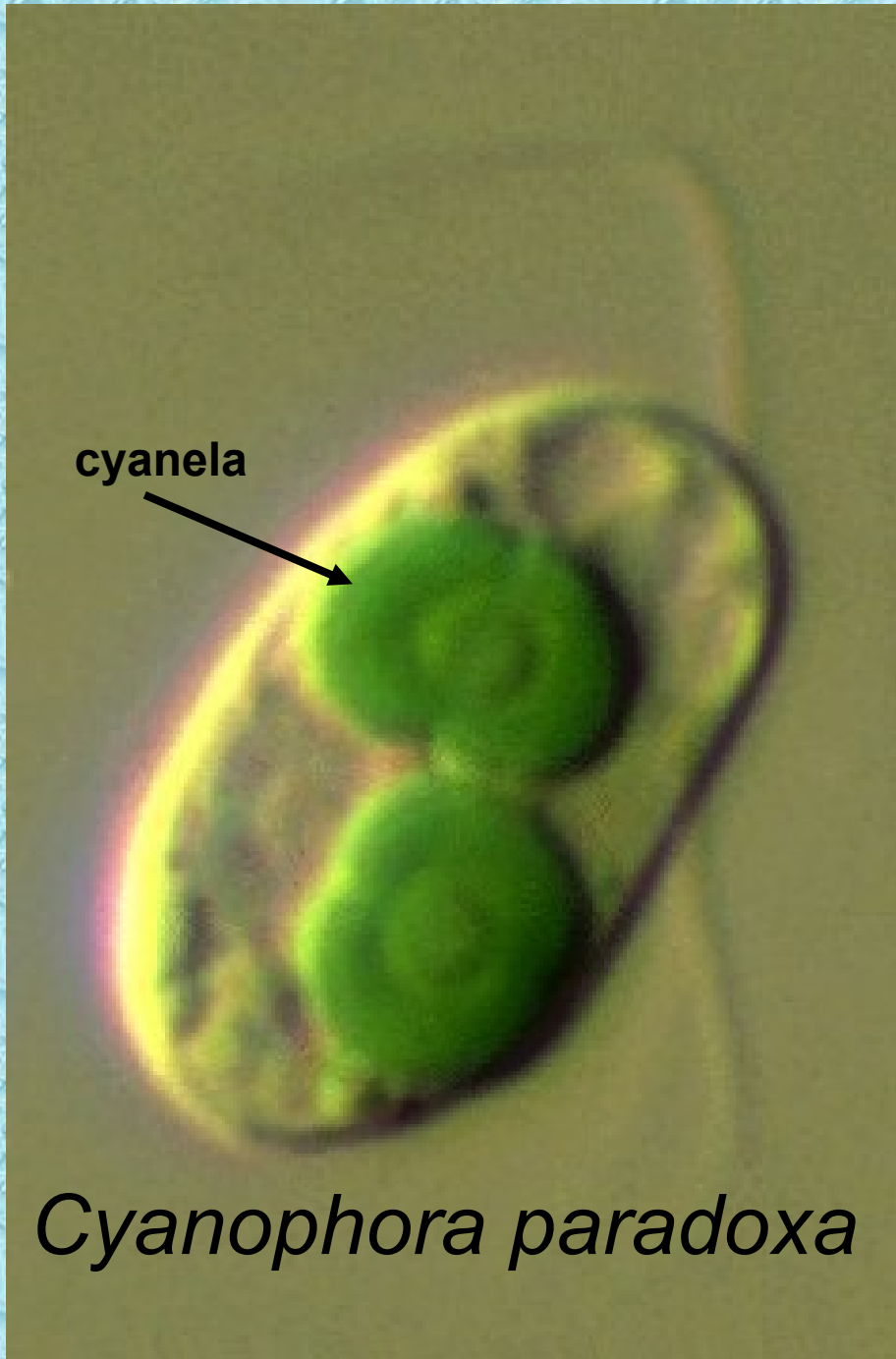
- Podříše **Biliphyta**
- Odd. Glaucophyta
- Odd. Rhodophyta
- Podříše **Viridiplantae**
- Vývojová linie Chlorophytae
- Odd. Chlorophyta
- Vývojová linie Streptophytae
- Odd. Charophyta
- Odd. Anthocerotophyta
- Odd. Marchantiophyta
- Odd. Bryophyta
- Odd. Cormophyta

GLAUCOPHYTA

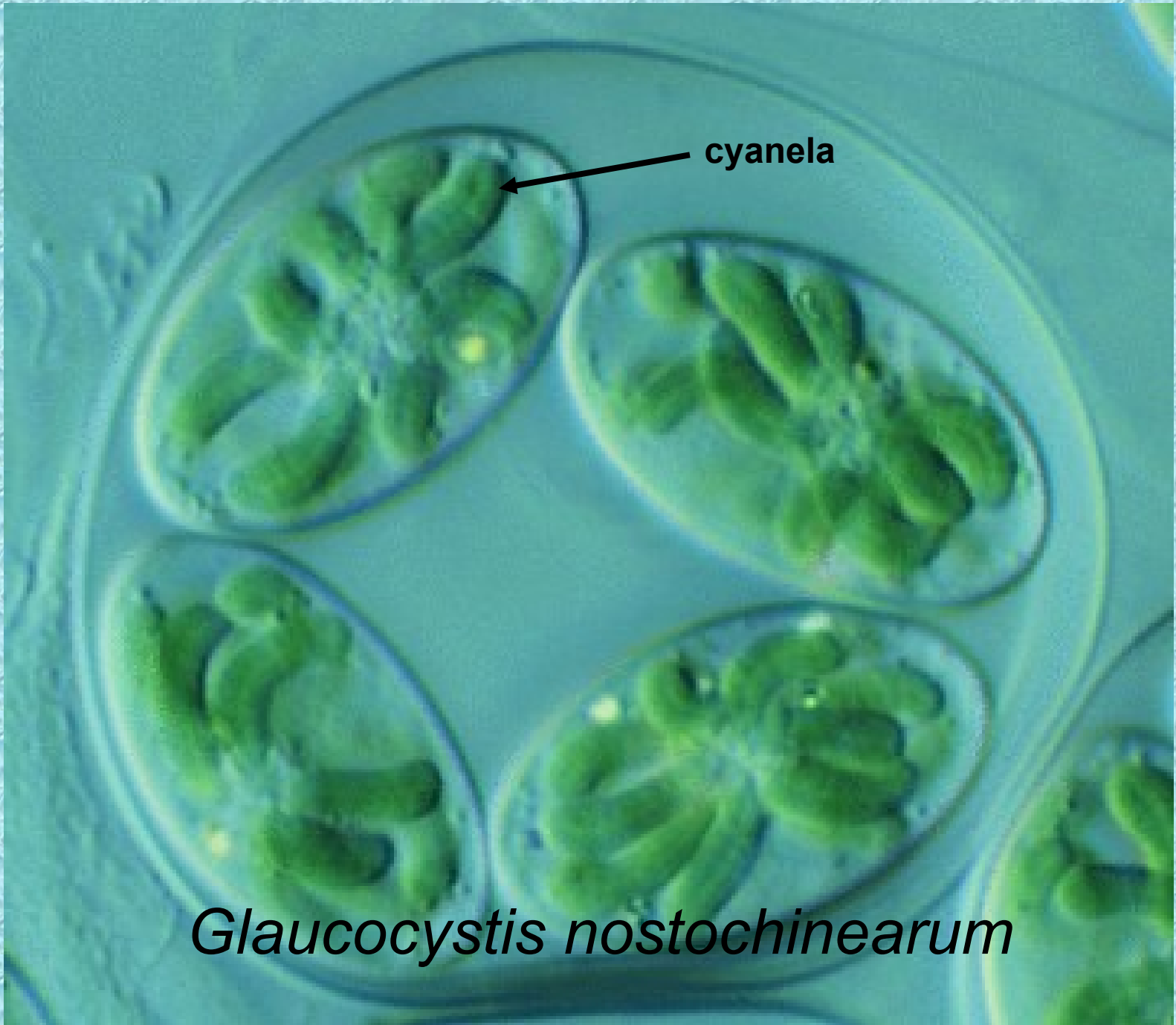
- Fotoautotrofní druhy
- Jednobuněčné organismy
- Cyanely
- Fylogenetické vztahy - sinice/cyanobakterie
- Škrob
- Monofyletický původ - srovnání SSU rDNA cyanel

cyanela

Cyanophora paradoxa

cyanela

Glaucozystis nostochinearum

RHODOPHYTA

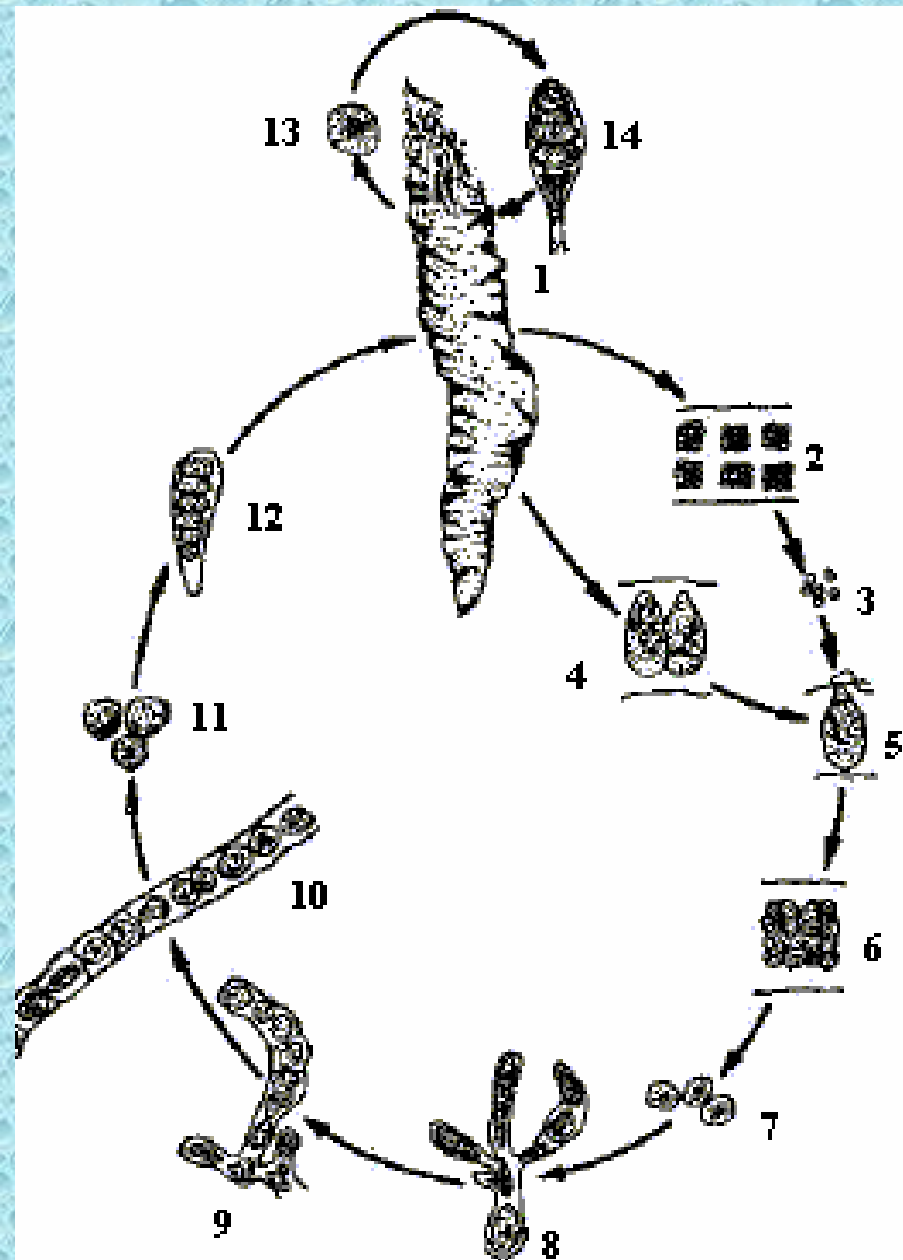
- Buněčná stěna - polygalaktany (agar, karagen), celulóza jen do 10 %
- Kalcifikace buněčné stěny
- Rhodomorfin - glykoprotein účinný při hojení poranění
- Chlorofyl a, d
- Xanthofyly, zeaxantin, violaxantin, β -karoten, lutein
- R-fykocyanin, r-fykoerytrin, r-allofykocyanin
- Fykobilizomy
- Škrob
- Nahý pyrenoid
- Floridozid - sacharid, osmoregulace
- Žádné bičíky a centrioly!
- Centripetální cytokineze

RODOZMĚNA / METAGENEZE

- Rodozměna - vývojový cyklus, sporofyt, gametofyt
- **Spermatangium** - spermacie (nepohyblivé)
- **Karpogonium** - karpogon, trichogyn
- **Karposporangium** - oplodněné karpogonium, produkuje diploidní karpospory
- **Gonimoblasty** - systém vláken, které propojují karposporangia s auxiliárními buňkami, zabezpečují tak transport diploidních jader do cytoplazmy auxiliárních buněk
- **Auxiliární buňky** - velká zásoba živin
- **Tetrasporangium** - meiosporangium, tetraspory
- **Monosporangium** - nepohlavní mitospory
- **Cystokarp** - kulovitý shluk karpospor obklopený sterilními vlákny

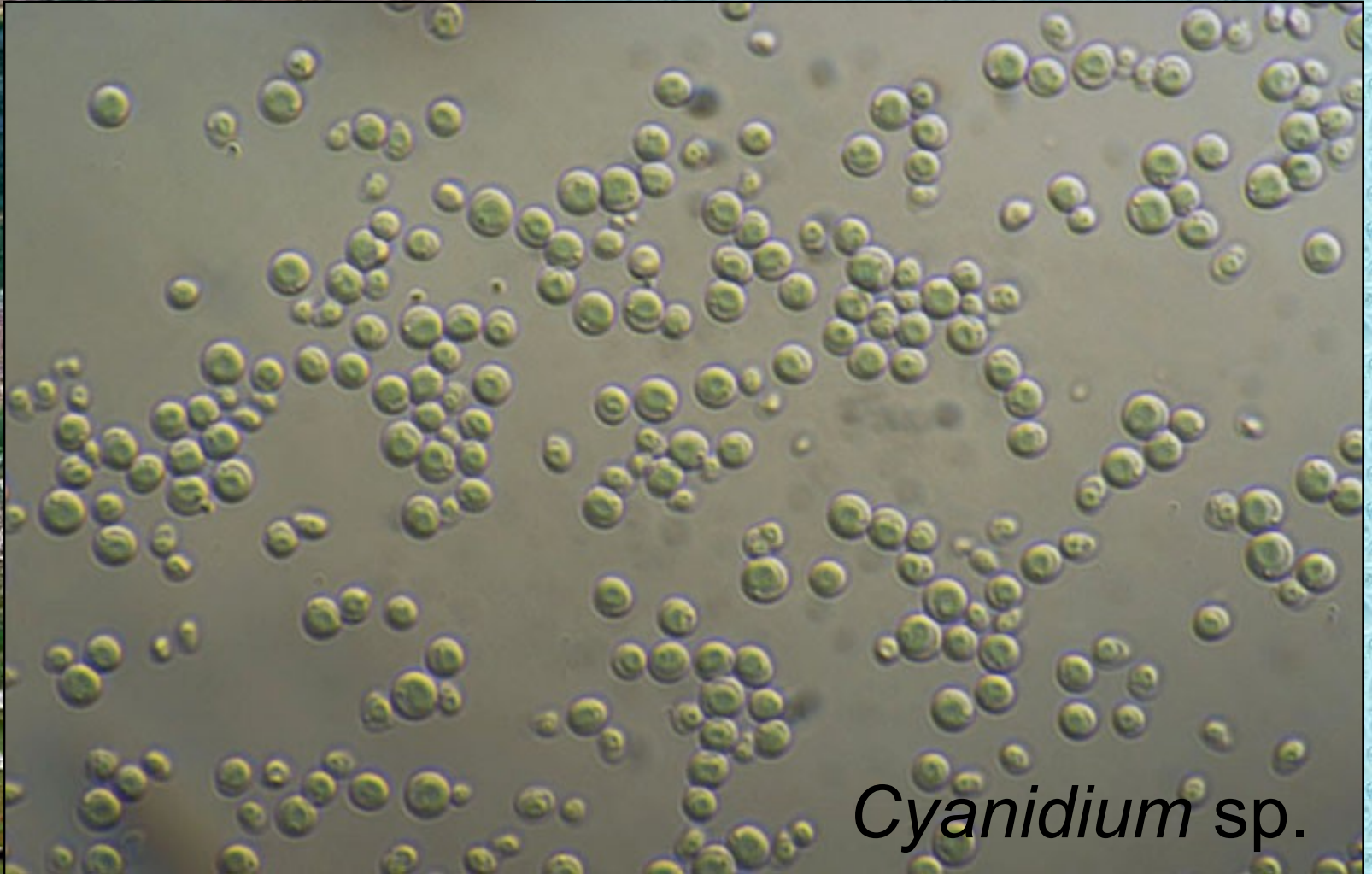

- 1 - gametofyt (n)
- 2 - spermatangium (n)
- 3 - spermacie (n)
- 4 - karpogonium (n)
- 5 - oplodněná vaječná buňka (2n)
- 6 - karposporangium (2n)
- 7 - karpospora (2n)
- 8 - vláknitý sporofyt (2n)
- 9 - meiosporangium (R!)
- 10 - tvorba tetraspor (n)
- 11 - tetraspora (meiospora) (n)
- 12, 14 - mladý gametofyt (n)
- 13 - monospora (n)

Porphyra yezoensis

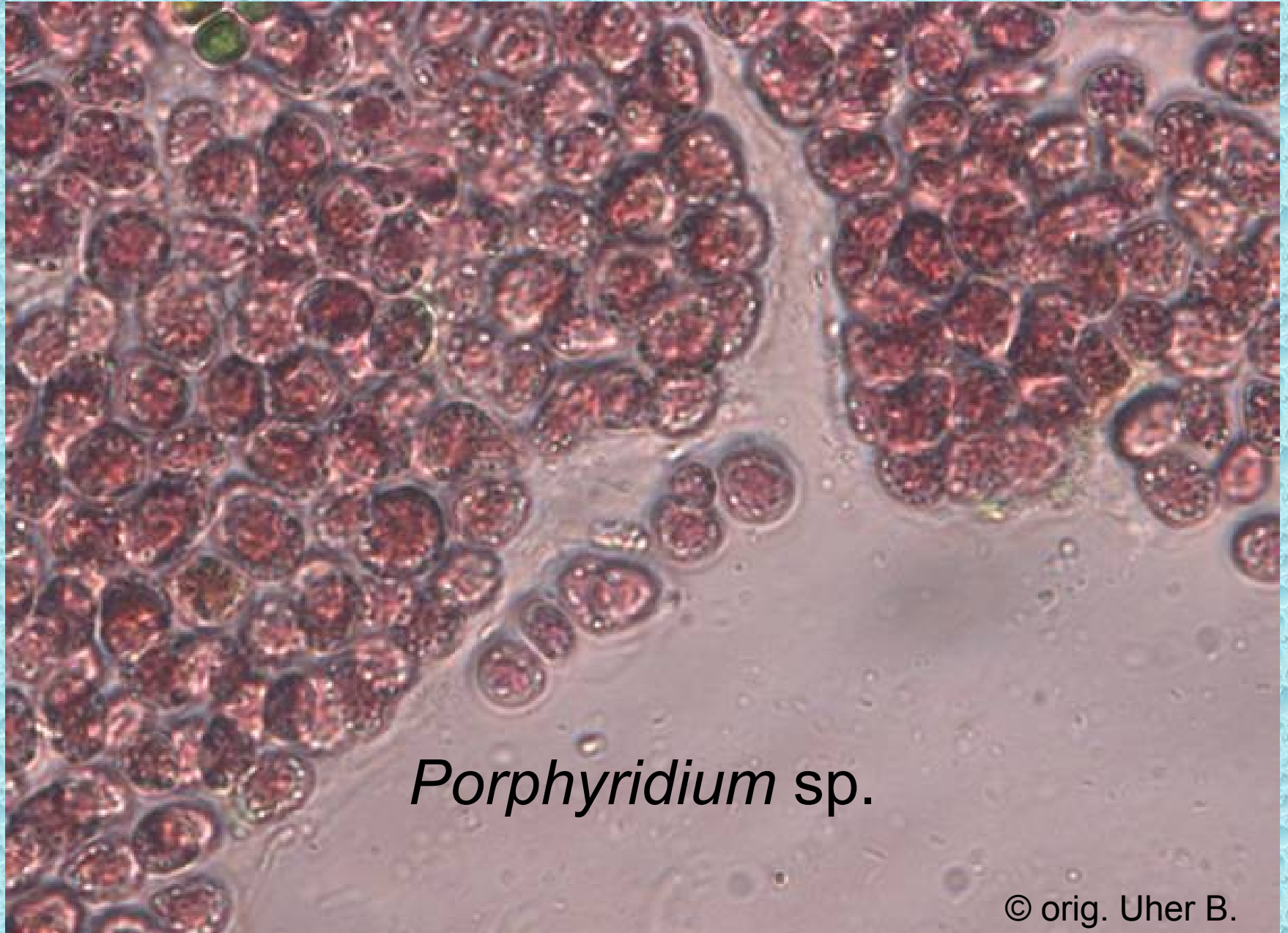
TERMÁLNÍ VODY (56 °C)

Odd.: Rhodophyta
Třída: Cyanidiophyceae
Řád: Cyanidiales

Cyanidium sp.

Odd.: Rhodophyta Třída: Bangiophyceae Řád: Bangiales

Porphyridium sp.

Odd.: Rhodophyta Třída: Florideophycidae Řád: Batrachospermales

Batrachospermum sp.

500 μm

© orig. Uher B.

Odd.: Rhodophyta Třída: Florideophycidae Řád: Gigartinales

Odd.: Rhodophyta Třída: Florideophycidae Řád: Ceramiales

Využití ruduch

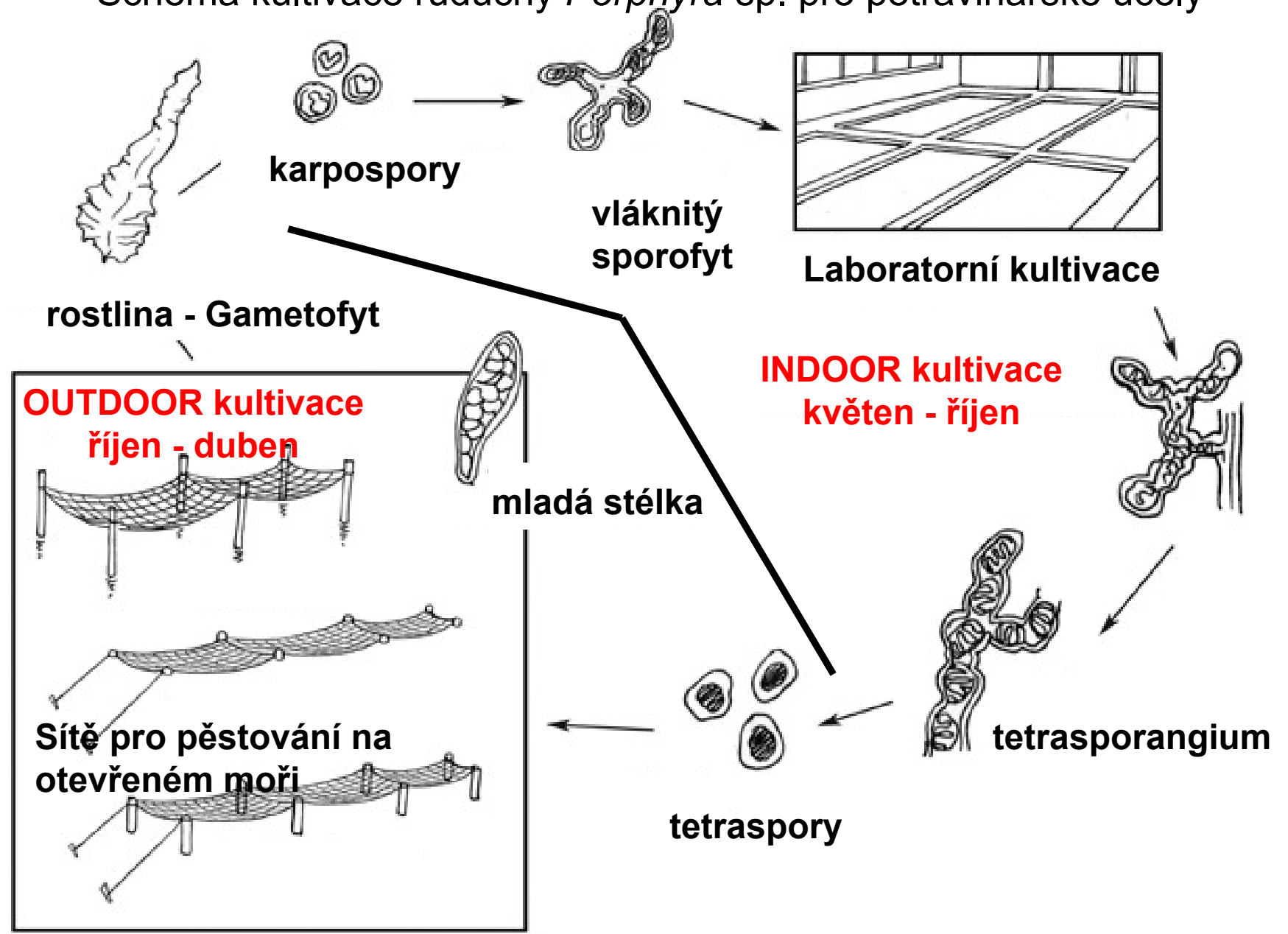
- Potravinový doplněk - *Porphyra*
- Farmacie
- Technologické využití
- Fykokoloidy - agar, karagen
- Agar (90 °C - čirý 1,5 % roztok, 35 °C - pevný gel) - *Gelidiella*, *Gelidiopsis*, *Gelidium*, *Gracilaria* aj.
- Karagen (nevytváří pevný gel) - *Chondrus*, *Gigartina*, *Hypnea*, *Iridea* aj.

Země s největší produkcí ruduch pro potravinářské účely na světě

Schéma kultivace ruduchy *Porphyra* sp. pro potravinářské účely

Akvakultura na sítích - sběr

Akvakultura na sítích - ruční sběr

Sushi

na přípravu pokrmu se využívají stélky ruduchy *Porphyra*

Podříše: VIRIDIPLANTAE

- 1,5 mld. let staré (molekulární hodiny)
- Suchozemské rostliny - 700 mil. let
- Monofyletický původ (sekvence aminokyselin aktinu, enzymu Rubisko a nukleotidů 18S rDNA)
- 2 sesterské vývojové linie
- Chlorophytae - odd. Chlorophyta
- Streptophytae - odd. Charophyta, Bryophyta, Cormophyta

CHLOROPHYTA

- Fykoplast v mitóze
- Slepá vývojová linie
- Všechny typy stélek (téměř)
- Chlorofyly a, b
- β -karoten
- Lutein, zeaxantin, violaxantin, anteraxantin, neoxantin
- Pyrenoid
- Stigma v chloroplastu
- Grana nebyla pozorována
- Bičíkový aparát 9+2
- Tubulin
- Dynein (kontraktilní)
- Kinetozom
- Rhizoplast
- Mikrotubulární kořeny
- DO-orientace (12/6)
- CCW-orientace (11/5)
- CW-orientace (1/7)

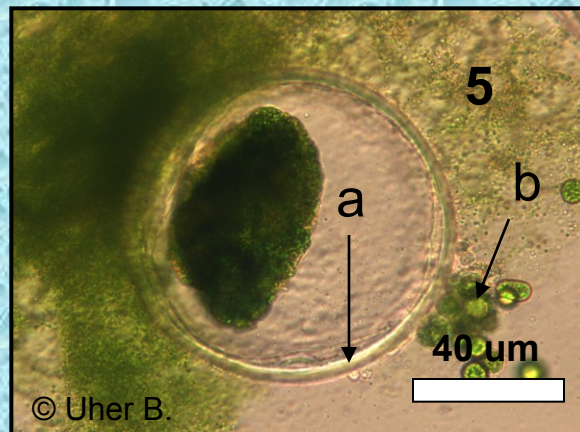
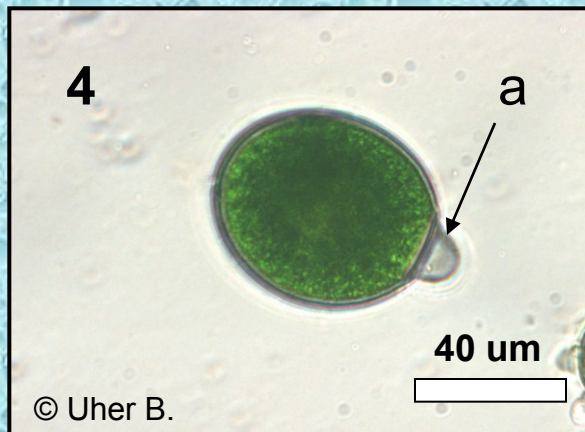
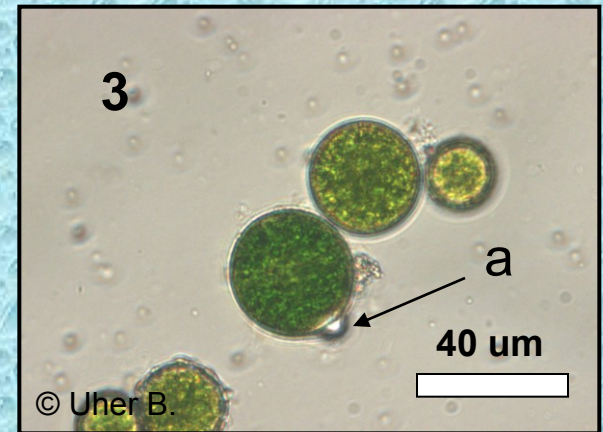
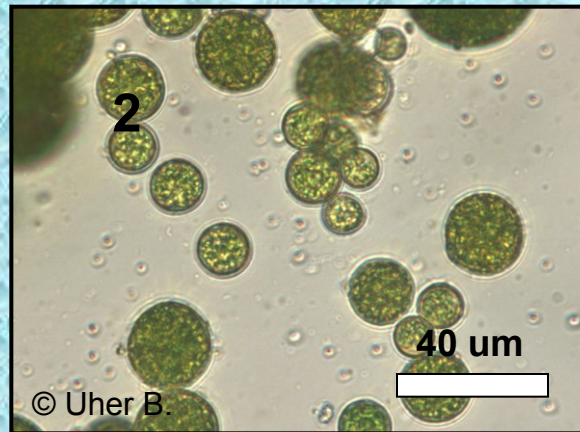
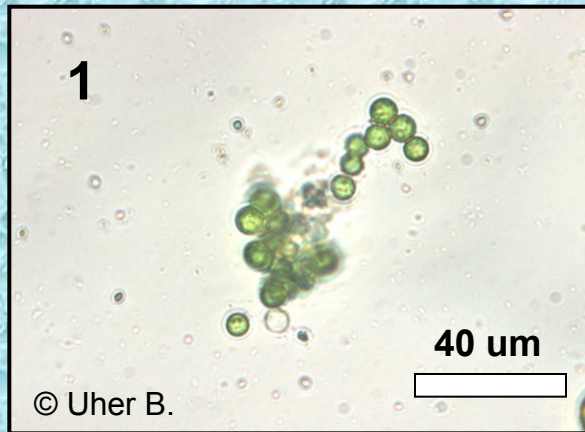
Rozmnožování

- VEGETATIVNÍ
- Mitospory
- Zoospory
- Aplanospory
- Hemiaplanospory
- Autospory
- Fragmentace stélky
- GENERATIVNÍ
- Meiospory
- Gamety
- mt^+ a mt^-
- Monocické stélky
- Diccické stélky
- Izogamie (hologamie)
- Anizogamie
- Oogamie

UKÁZKA VÝVOJOVÉHO CYKLU - ONTOGENEZE

Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae Řád: Chlorococcales

Obr. 1-6. *Kentrosphaera gibberosa* var. *gibberosa*: Obr. 1. Autospory s nástěnným chloroplastem; Obr. 2. Mladé vegetativní buňky s nástěnným a centrálním chloroplastem; Obr. 3. Dospělé vegetativní buňky s centrálním chloroplastem, a buněčná stěna s výčnělkem; Obr. 4. Oválné dospělé vegetativní buňky, a výčnělek; Obr. 5. Prázdné autosporangium, a autosporangiální stěna, b autospory; Obr. 6. Stará vegetativní buňka.

Kentrosphaera gibberosa

Vývojová stadia

a-k mladé buňky s nástěnným chloroplastem

l-p dospělé buňky s centrálním chloroplastem

q-r buňky s výčnělkem buněčné stěny

s, w zoosporangia

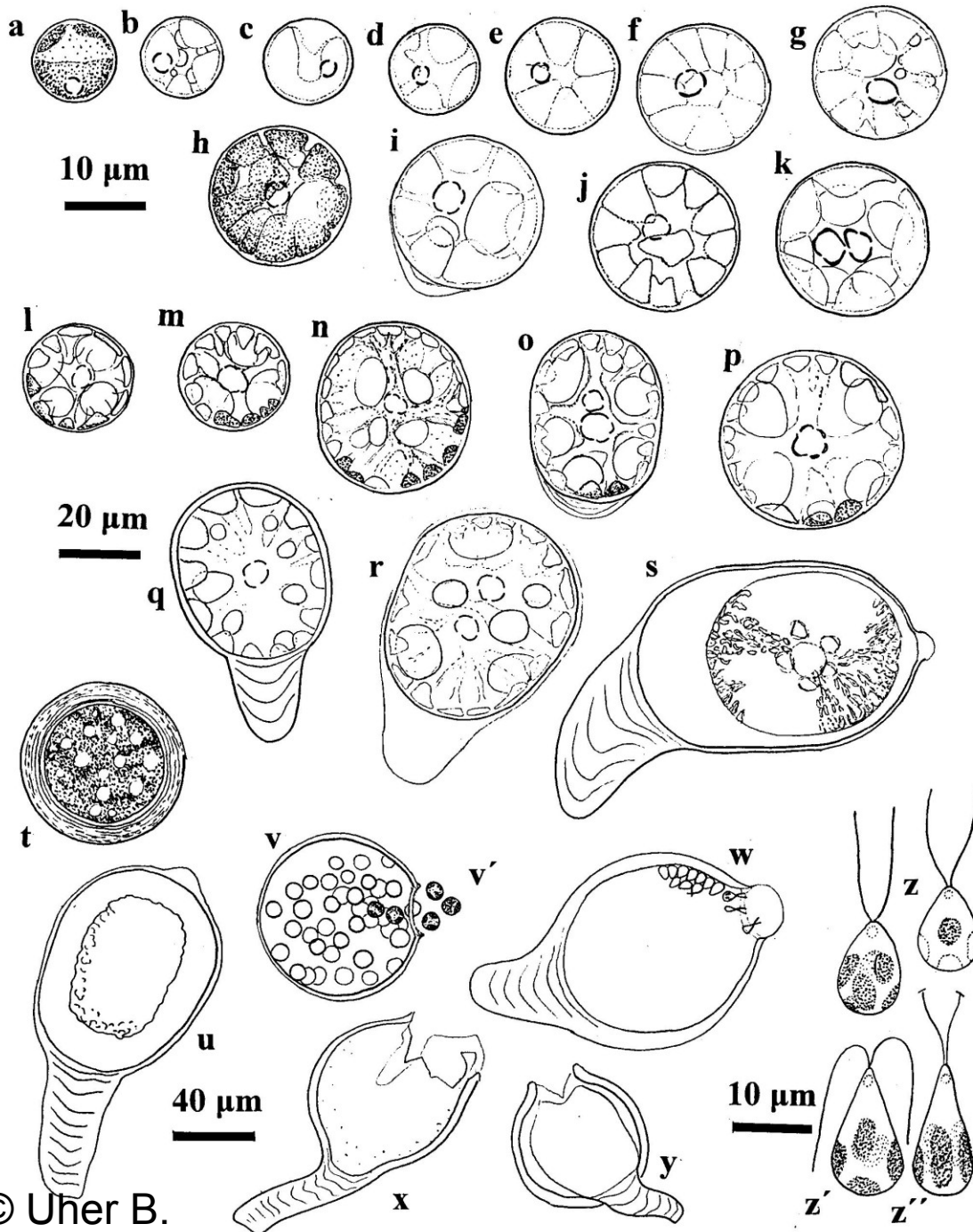
u - stará buňka

v - autosporangium

v' - autospory

x, y - prázdná sporangia

z-z'' - zoospory

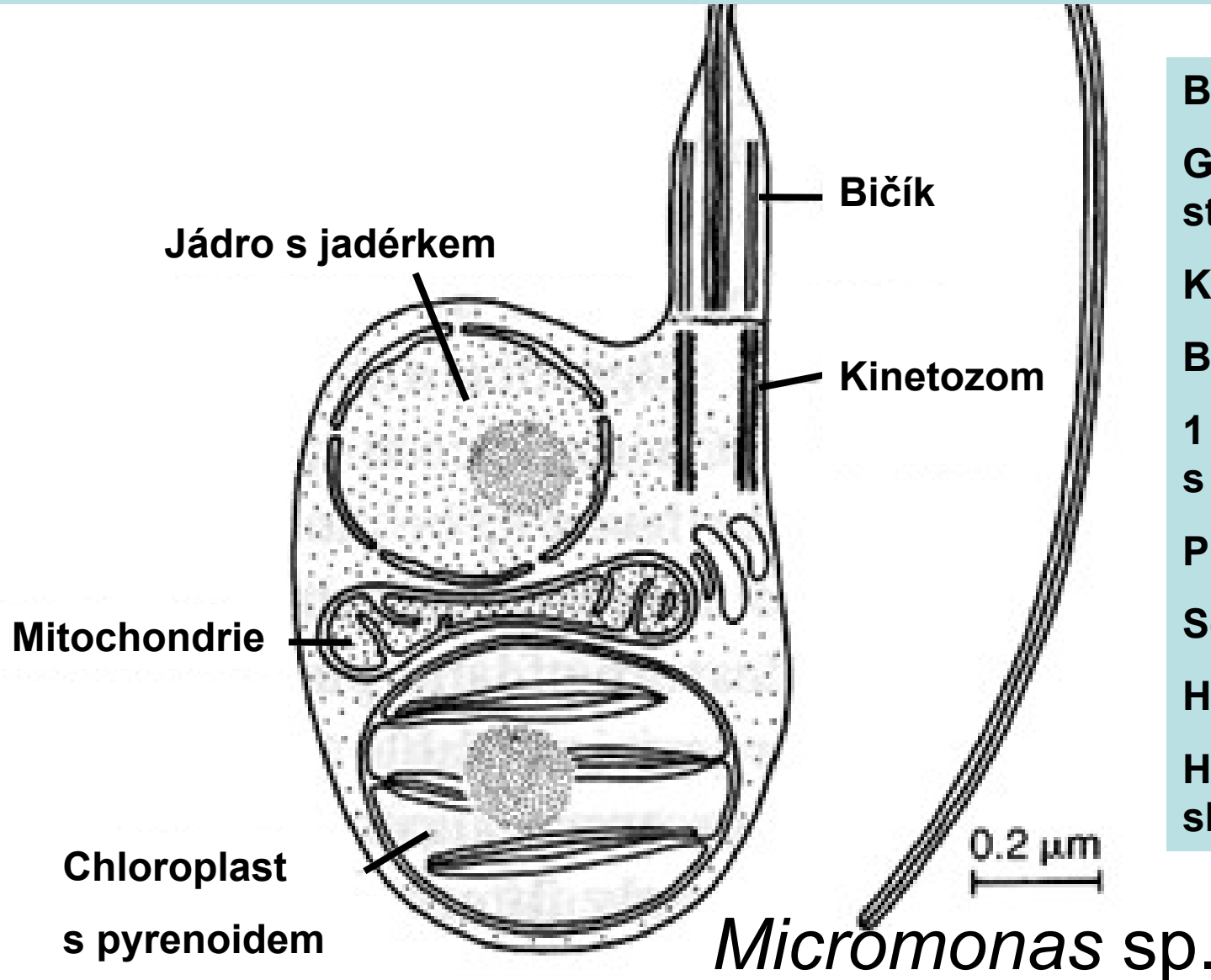
Přehled systému CHLOROPHYTA

třídy:

- **Prasinophyceae**
- **Ulvophyceae**
- **Cladophorophyceae**
- **Bryopsidophyceae**
- **Dasycladophyceae**
- **Trentepohliophyceae**
- **Trebouxiophyceae**
- **Chlorophyceae**

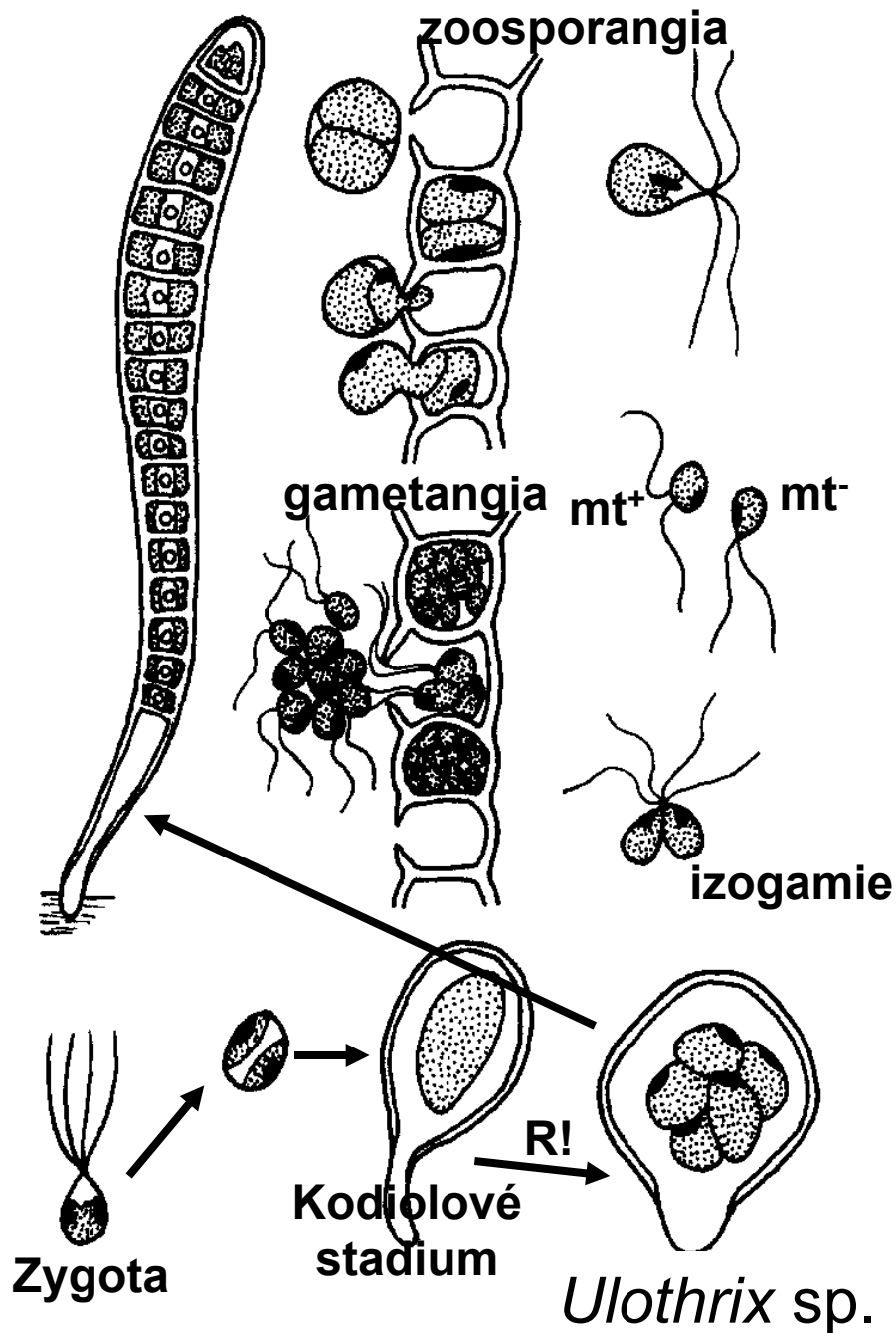

Odd.: Chlorophyta
Třída: PRASINOPHYCEAE Řád: Mamiellales

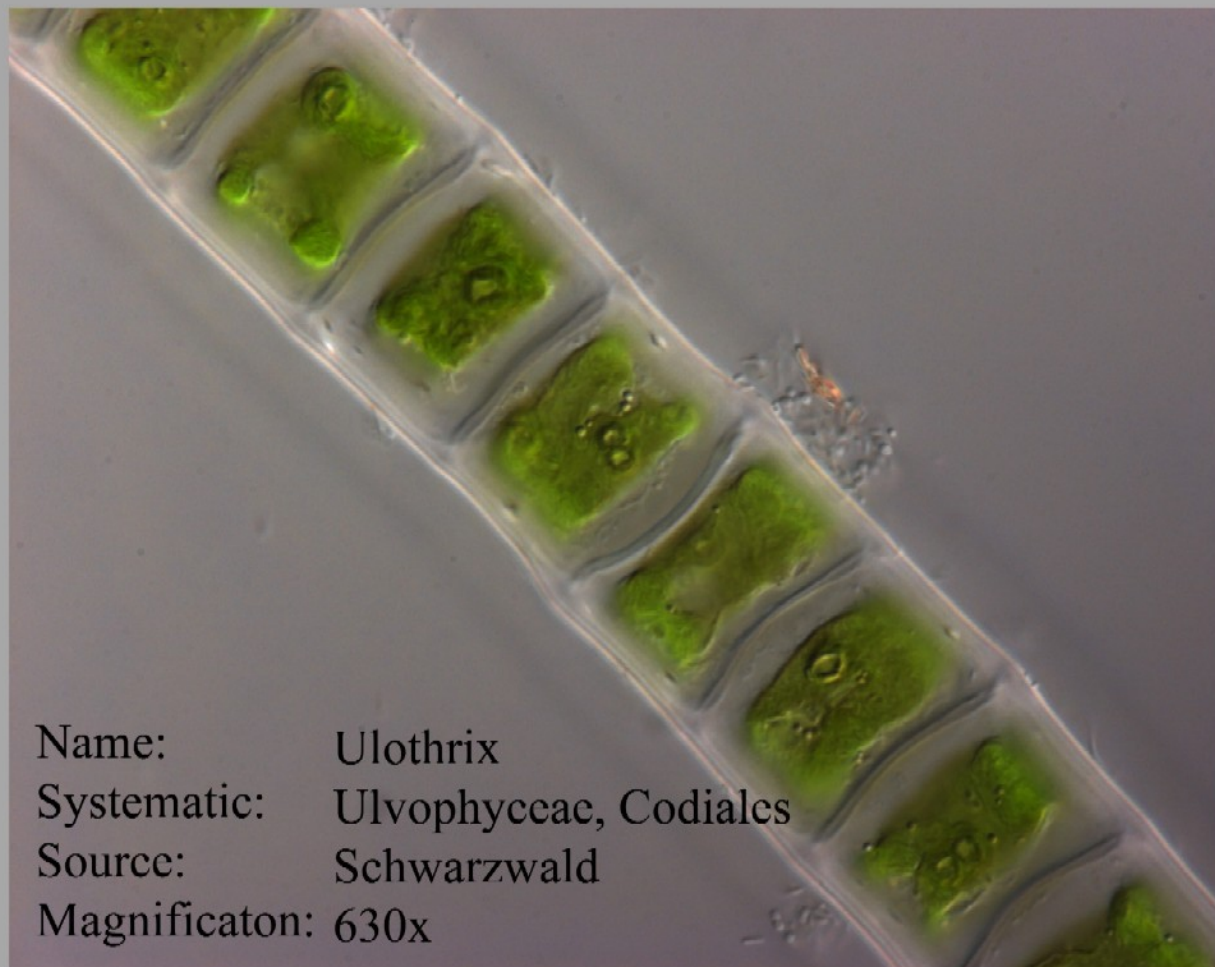

Bičíkovci
Gloeomorfní stélka
Kokální stélka
Bičíky 1-2-8
1 chloroplast s pyrenoidem
Prasinoxantin
Schizotomie
Hologamie
Heterogenní skupina

Odd.: Chlorophyta
Třída: ULVOPHYCEAE
Řád: Codiolales

- CCW-poloha
- Zoidy (2-4 bičíky)
- Rhomboidní šupiny
- Uzavřená mitóza
- Haplo-diplontní cyklus
- Pseudofilamenty
- Plazmodesmy chybí
- Celulóza, mannan, xylan, rhamnan
- Kodiolové stadium (sporofyt)

Name: Ulothrix
Systematic: Ulvophyceae, Codiales
Source: Schwarzwald
Magnificaton: 630x

bazální buňka vlákna

Odd.: Chlorophyta Třída: Ulvophyceae
Řád: Ulvales

Ulva sp.

Odd.: Chlorophyta Třída: Ulvophyceae
Řád: Ulvales

Enteromorpha sp.

Odd.: Chlorophyta

Třída: CLADOPHOROPHYCEAE

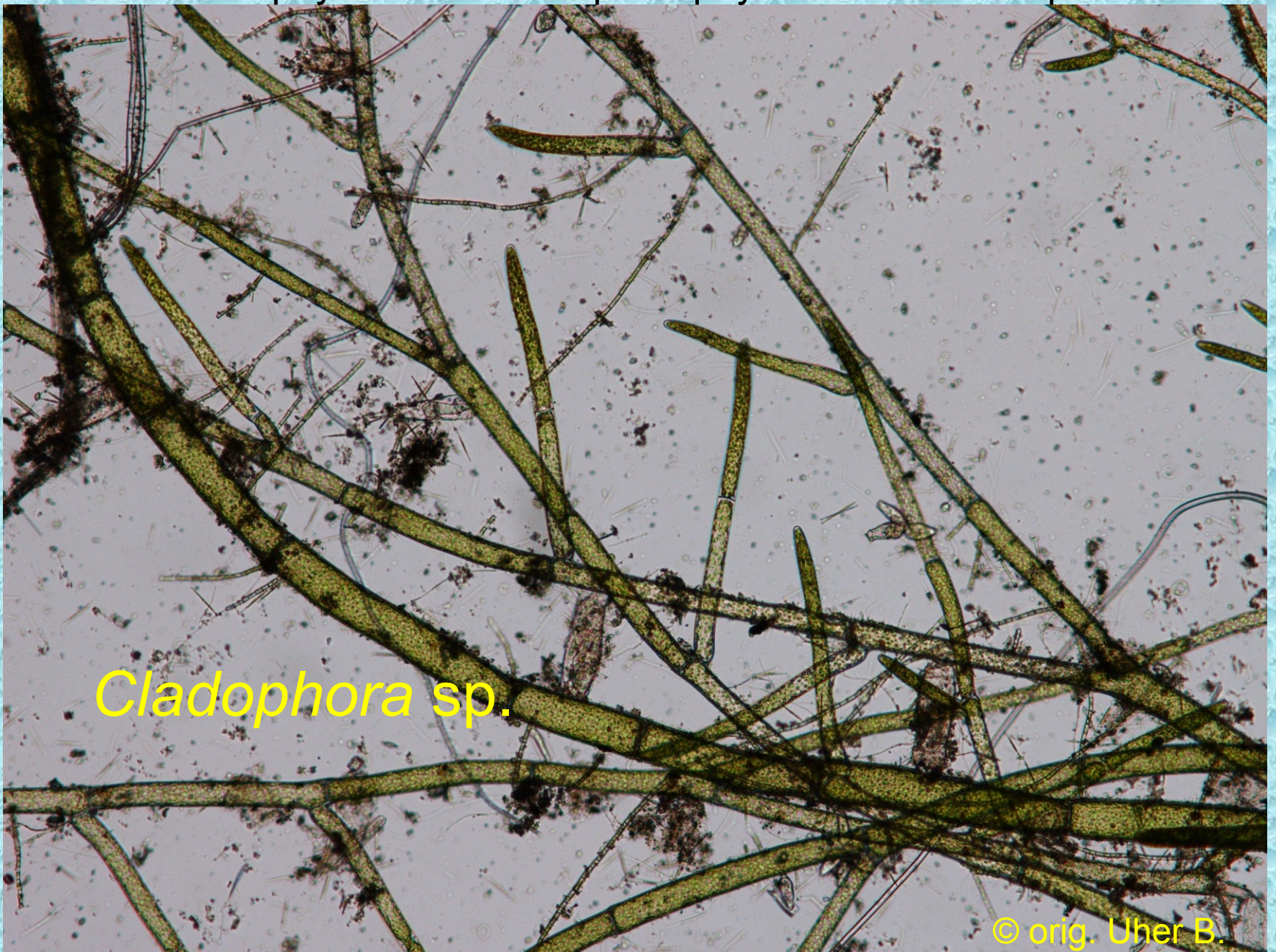
Řád: Cladophorales

- Sifonokladální stélka
- Rhizoidální buňka
- Krystalická celulóza
- Amorfní arabinogalaktan
- Chloroplast s pyrenoidem obaleným dvoudílným škrobovým obalem
- Uzavřená mitóza
- Haplo-diplontní životní cyklus
- Izomorfní rodozměna
- CCW-orientace

Odd.: Chlorophyta Třída: Cladophorophyceae Řád: Cladophorales

Cladophora sp.

© orig. Uher B.

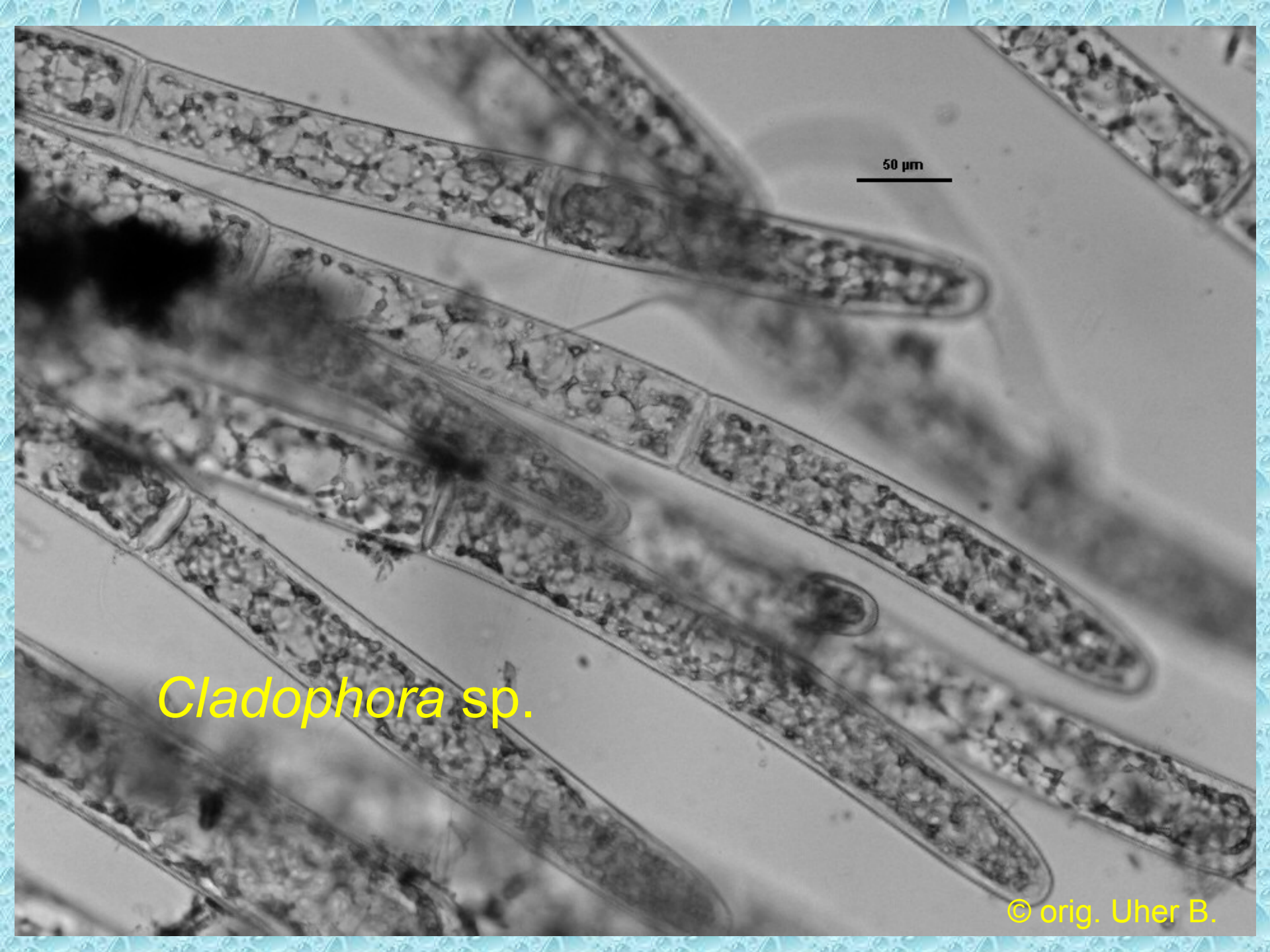

Cladophora sp.

© orig. Uher B.

50 μm

Cladophora sp.

© orig. Uher B.

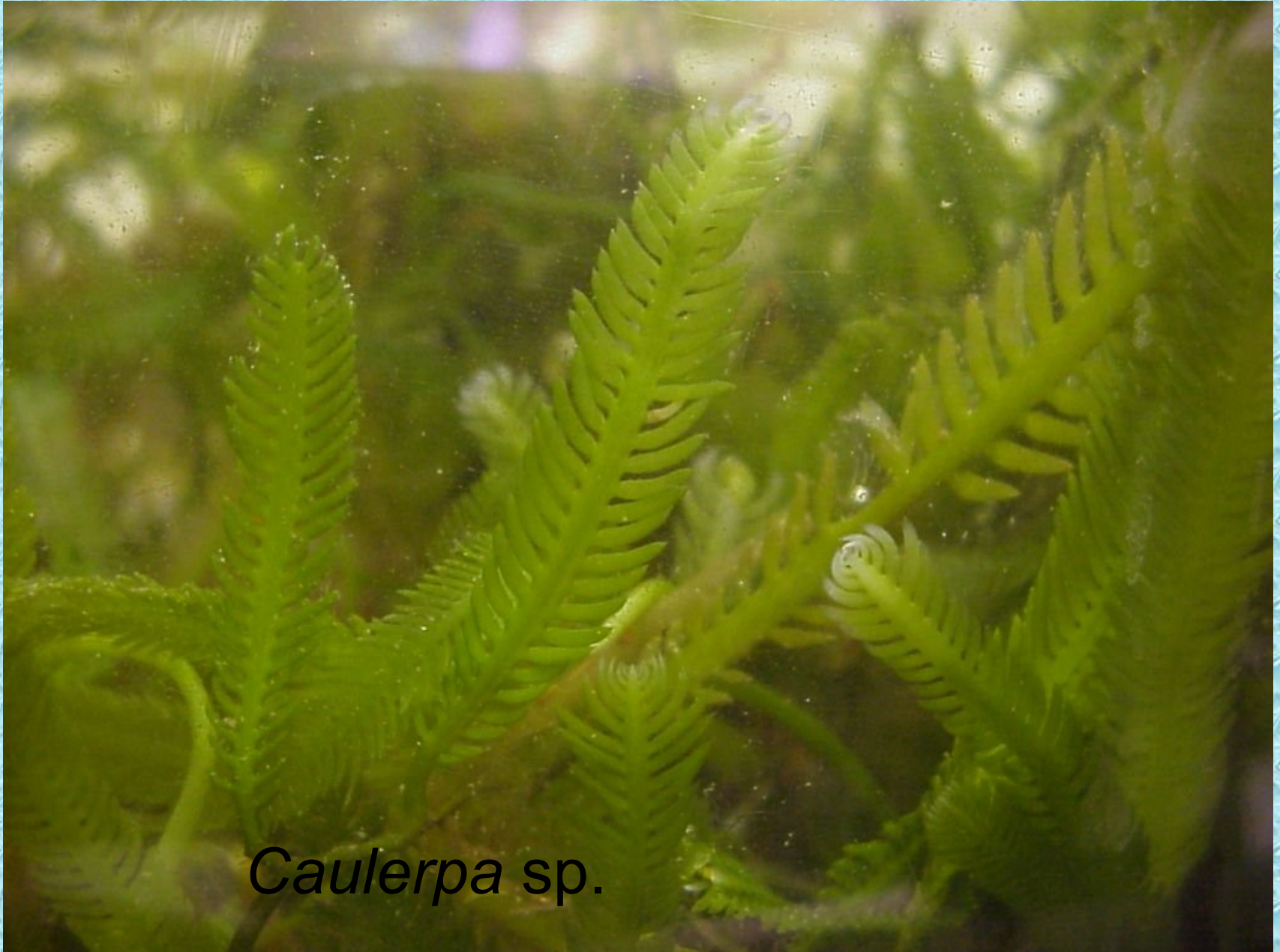

Odd.: Chlorophyta

Třída: BRYOPSIDOPHYCEAE Řád: Bryopsidales

- Cenocyt
- Proudění cytoplazmy
- Centrální vakuola
- Celulóza, xylan, mannan, glukan
- Heteroplastické druhy - amyloplasty
- Sifonein, sifonoxantin
- Haplo-diplontní cyklus
- Izogamie
- Makroskopický, mnohojaderný gametofyt
- CCW-orientace
- Invazní řasy - agresivní druhy - *Caulerpa taxifolia*

Odd.: Chlorophyta Třída: Bryopsidophyceae Řád: Bryopsidales

Caulerpa sp.

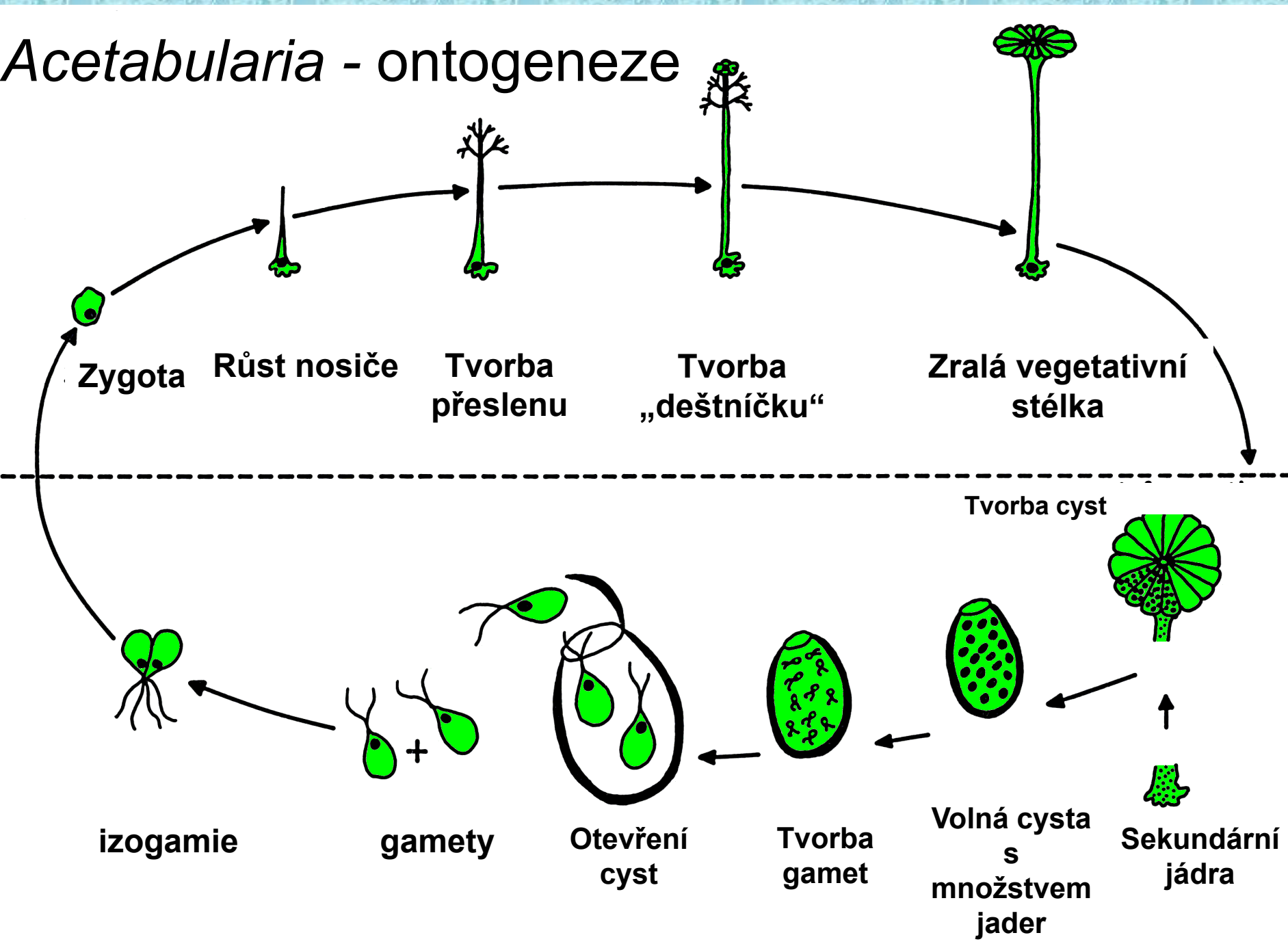
Odd.: Chlorophyta

Třída: DASYCLADOPHYCEAE Řád: Dasycladales

- Cenocyt
- Osní část s přesleny bočních větví
- Víceletá stélka
- Proudění cytoplazmy
- Inkrustace stélky CaCO_3
- Celulóza, mannan
- Škrob a fruktan i v cytoplazmě
- Haplontní cyklus
- Izogamie
- Makroskopický, mnohoaderný gametofyt
- Sporofyt jenom zygota
- CCW-orientace

Acetabularia - ontogeneze

Odd.: Chlorophyta Třída: Dasycladophyceae
Řád: Dasycladales

Acetabularia sp.

Odd.: Chlorophyta

Třída: TREBOUXIOPHYCEAE

- Jednobuněčné a vláknité řasy
- Nahé zoospory, gamety
- Kinetozom - CCW konfigurace
- Rhizoplast
- Mitóza uzavřená, metacentrické vřeténko
- Fykoplast
- Asymetrická dělicí rýha (jen ze strany centriol)
- Aplanospory, autospory
- Často tvoří symbionty v lišejnících
- Sladkovodní biotopy

Odd.: Chlorophyta Třída: Trebouxiophyceae
Řád: Trebouxiales

Trebouxia sp.

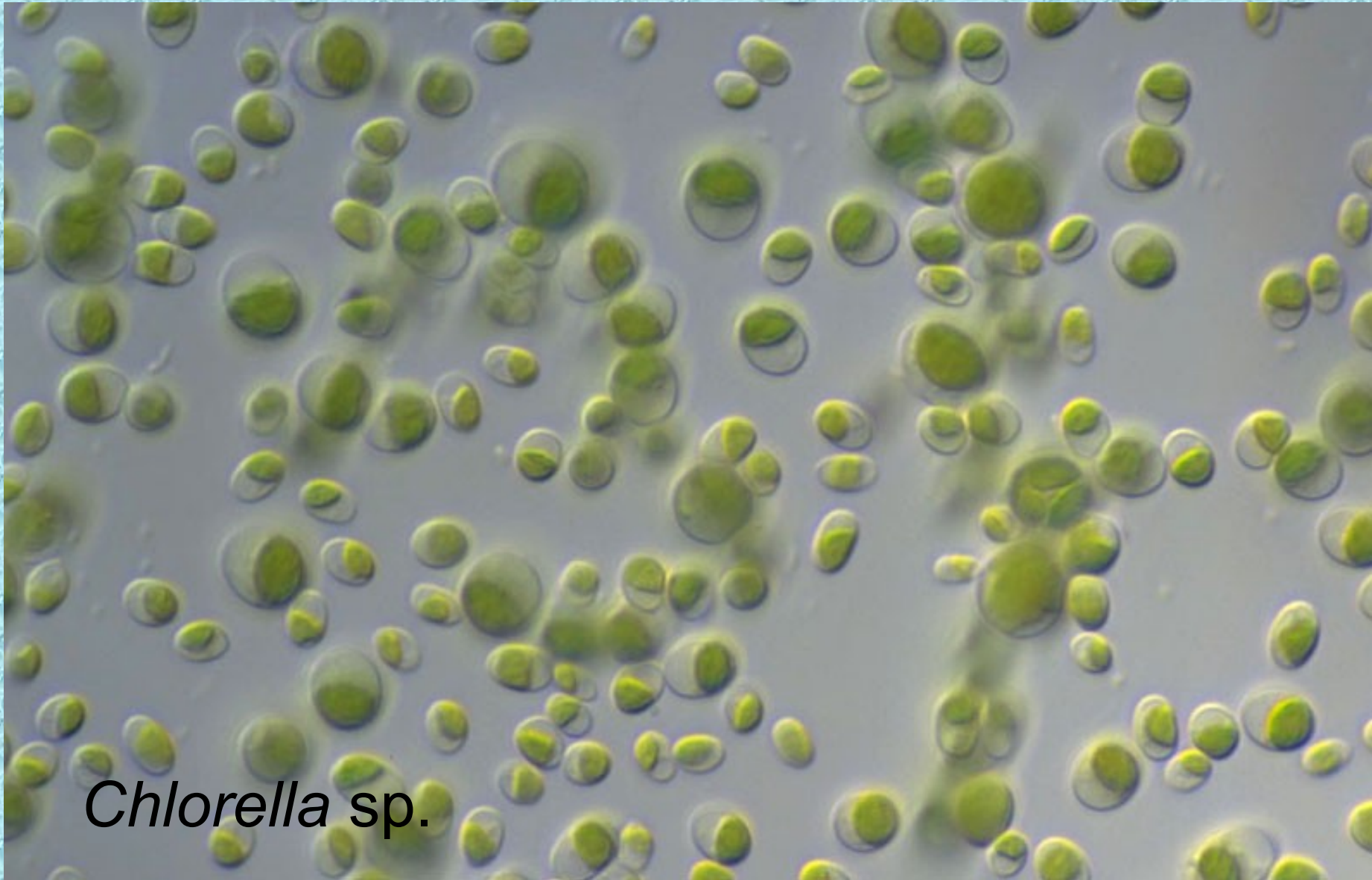

Trebouxia sp. - lichenizovaná

© AJ Silverside

Odd.: Chlorophyta Třída: Trebouxiophyceae
Řád: Chlorellales

Chlorella sp.

Odd.: Chlorophyta Třída: Trebouxiophyceae
Řád: Oocystales

Oocystis

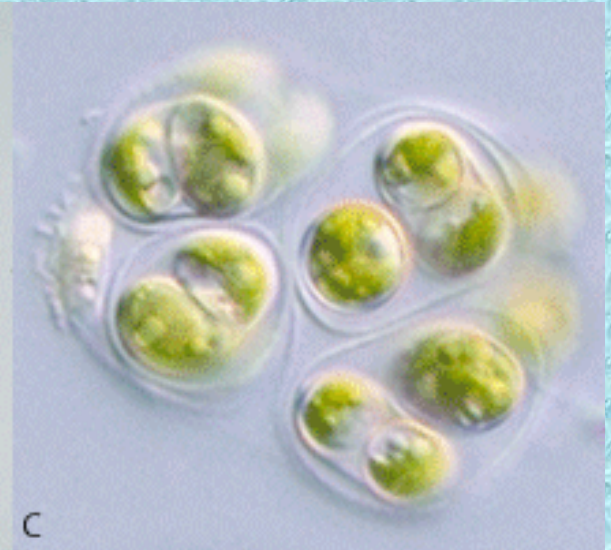
A

A after Prescott (1951)

B, C, D, E after Entwisle et al. (1997)

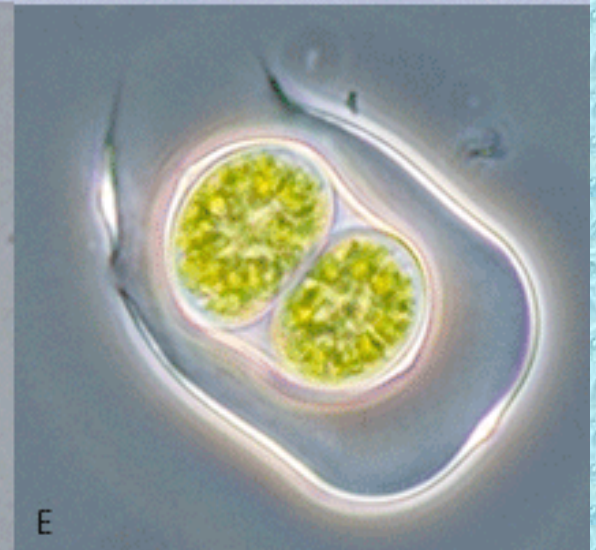
B

C

D

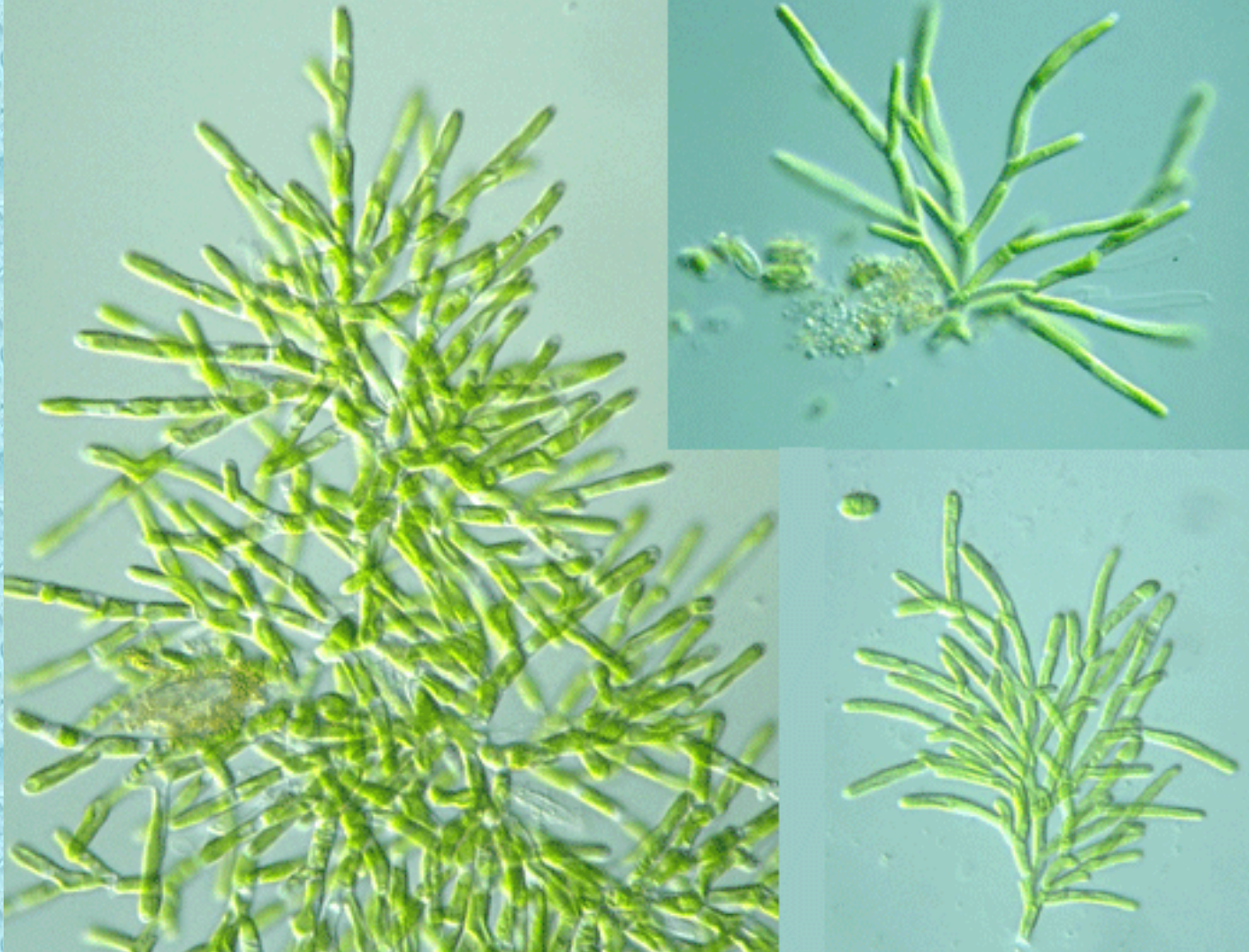

E

Odd.: Chlorophyta Třída: Trebouxiophyceae
Řád: Microthamniales

Microthamnion

Odd.: Chlorophyta Třída: Trebouxiophyceae
Řád: Microthamniales

Stichococcus sp.

10 μ m

A light micrograph showing several green, rod-shaped cells of Stichococcus sp. The cells are arranged in various orientations, some singly and some in small groups. They have a distinct green color and a slightly irregular, rod-like shape. A scale bar at the bottom indicates 10 micrometers.

© orig. Uher B.

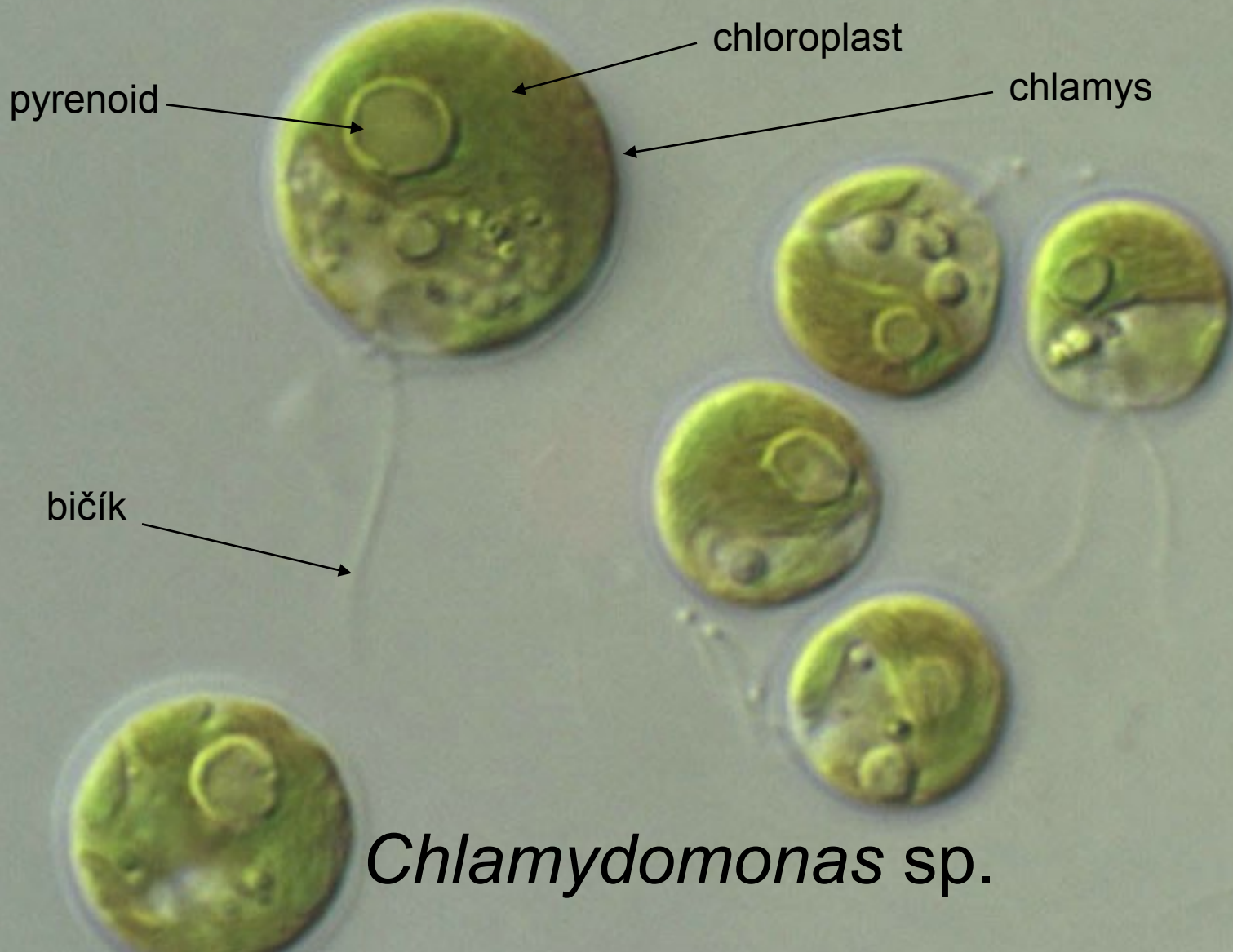

Odd.: Chlorophyta

Třída: CHLOROPHYCEAE

- Bičíkovci, kapsální, kokální, vláknité řasy
- Zoospory, spermatozoidy
- Kinetozom - CW konfigurace převládá (DO u některých)
- Bičíky bez mastigonem, stejně dlouhé
- Rhizoplast (centrin)
- Chlamys - hydroxyprolin (*Chlamydomonas*)
- Algenan, alkadieny (*Botryococcus*)
- Sporopolenin (*Scenedesmus*, *Pediastrum*) - fosilizace
- Aplanospory, hemiaplanospory, autospory
- Mitoza uzavřená
- Kolonie, cenobium

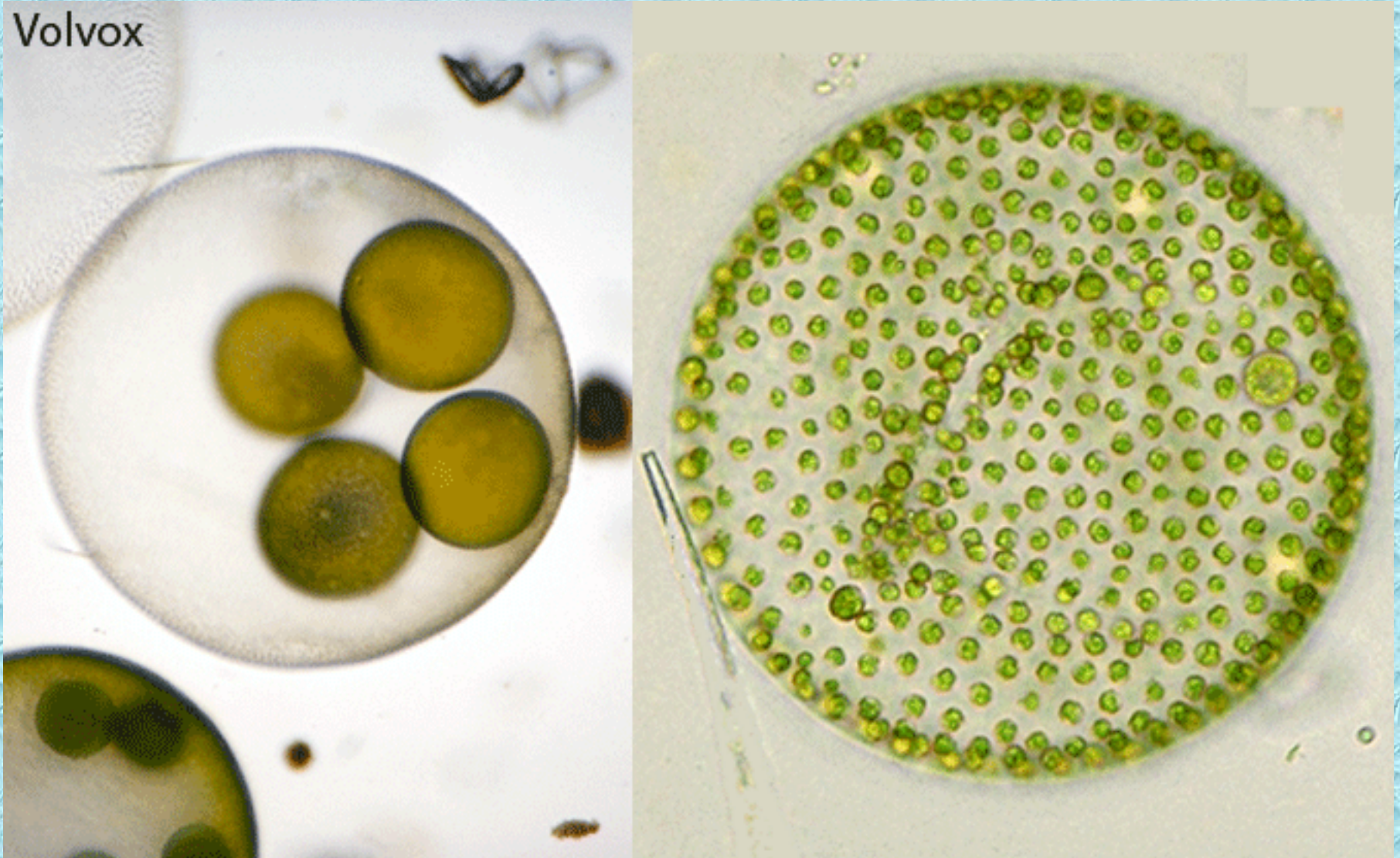
Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae
Řád: Chlamydomonadales

Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae
Řád: Volvocales

Volvox

All after Entwisle et al. (1997)

Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae
Řád: Chlorococcales

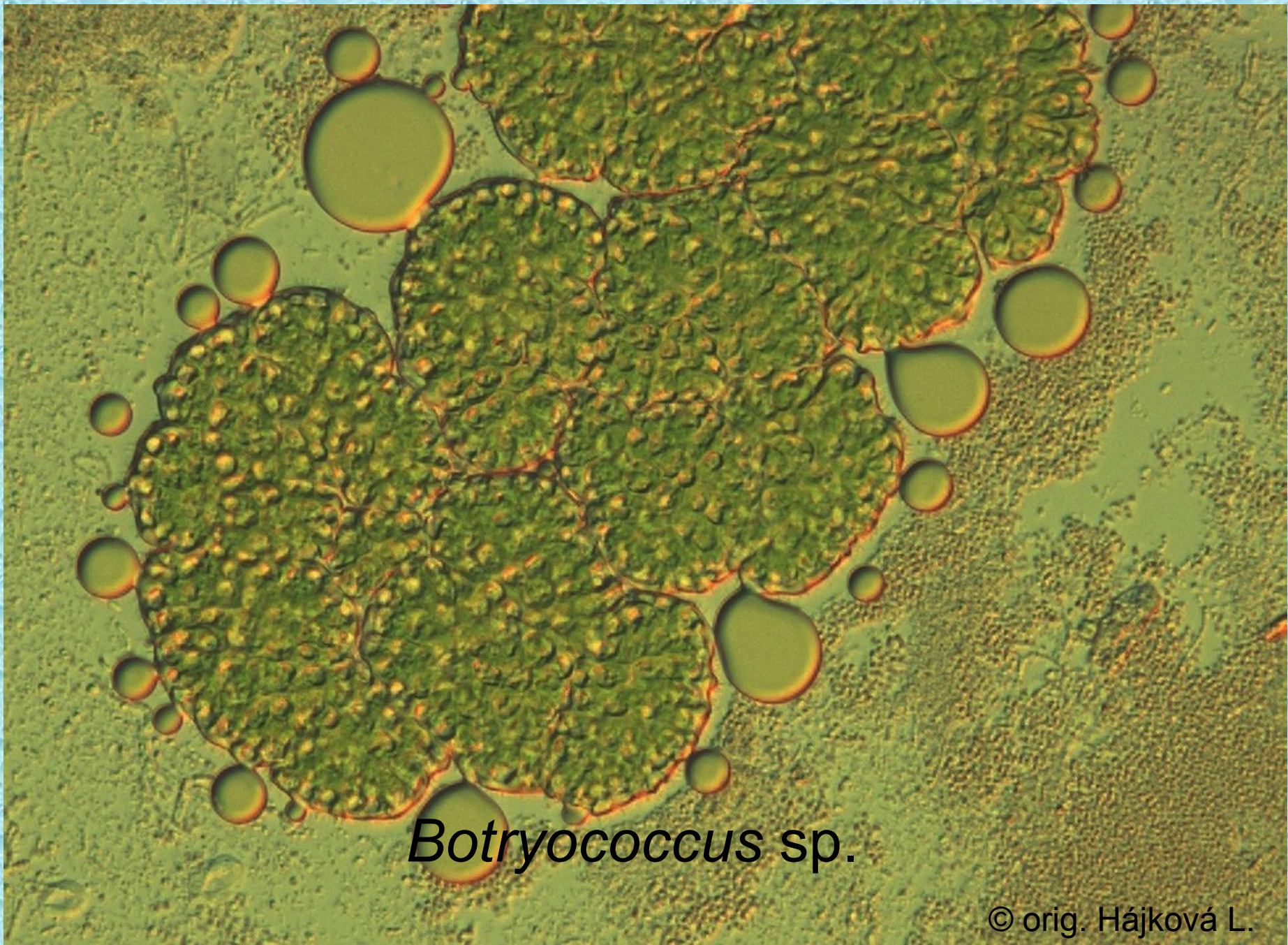

Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae Řád: Chlorococcales

Botryococcus sp.

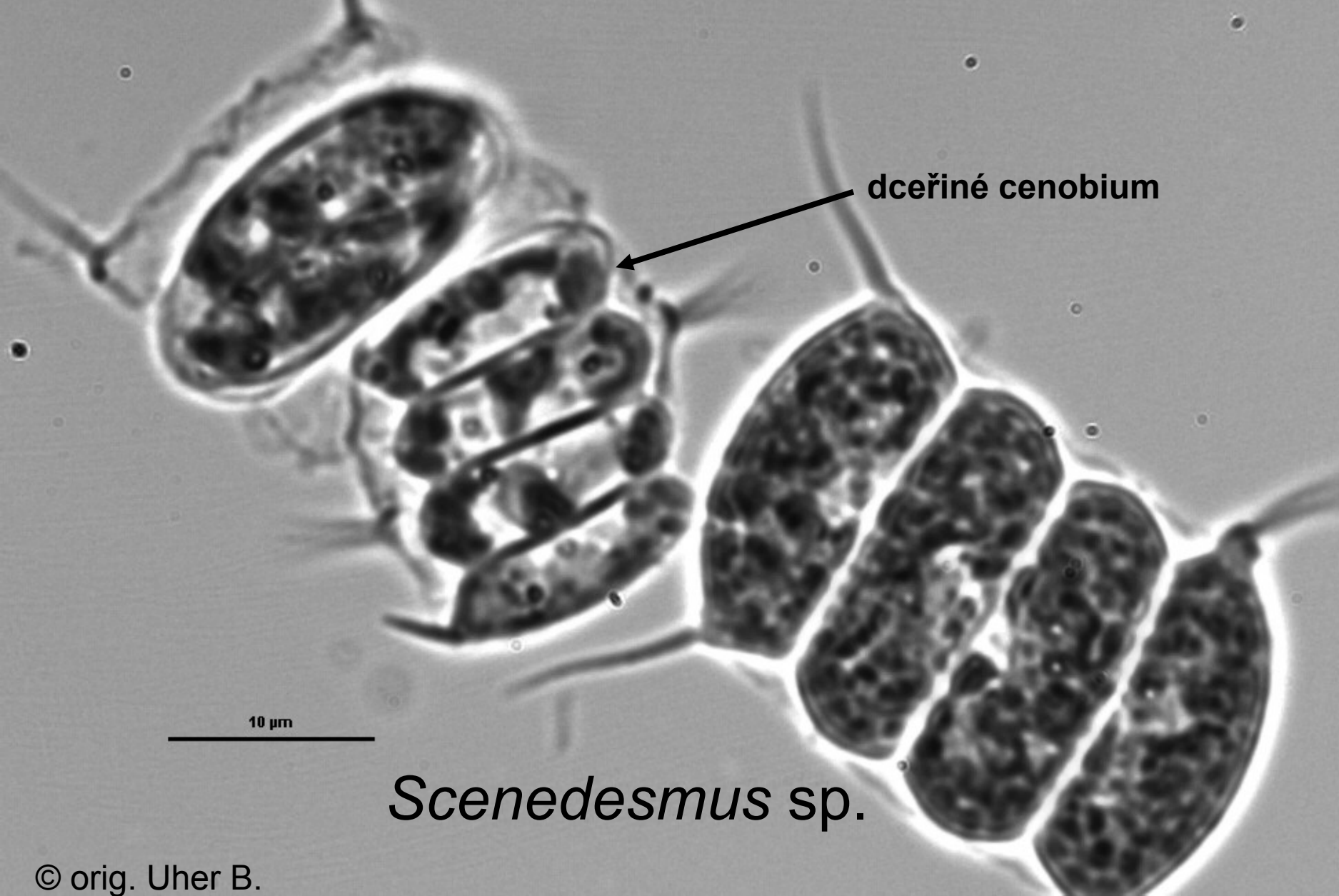

Botryococcus sp.

Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae Řád: Chlorococcales

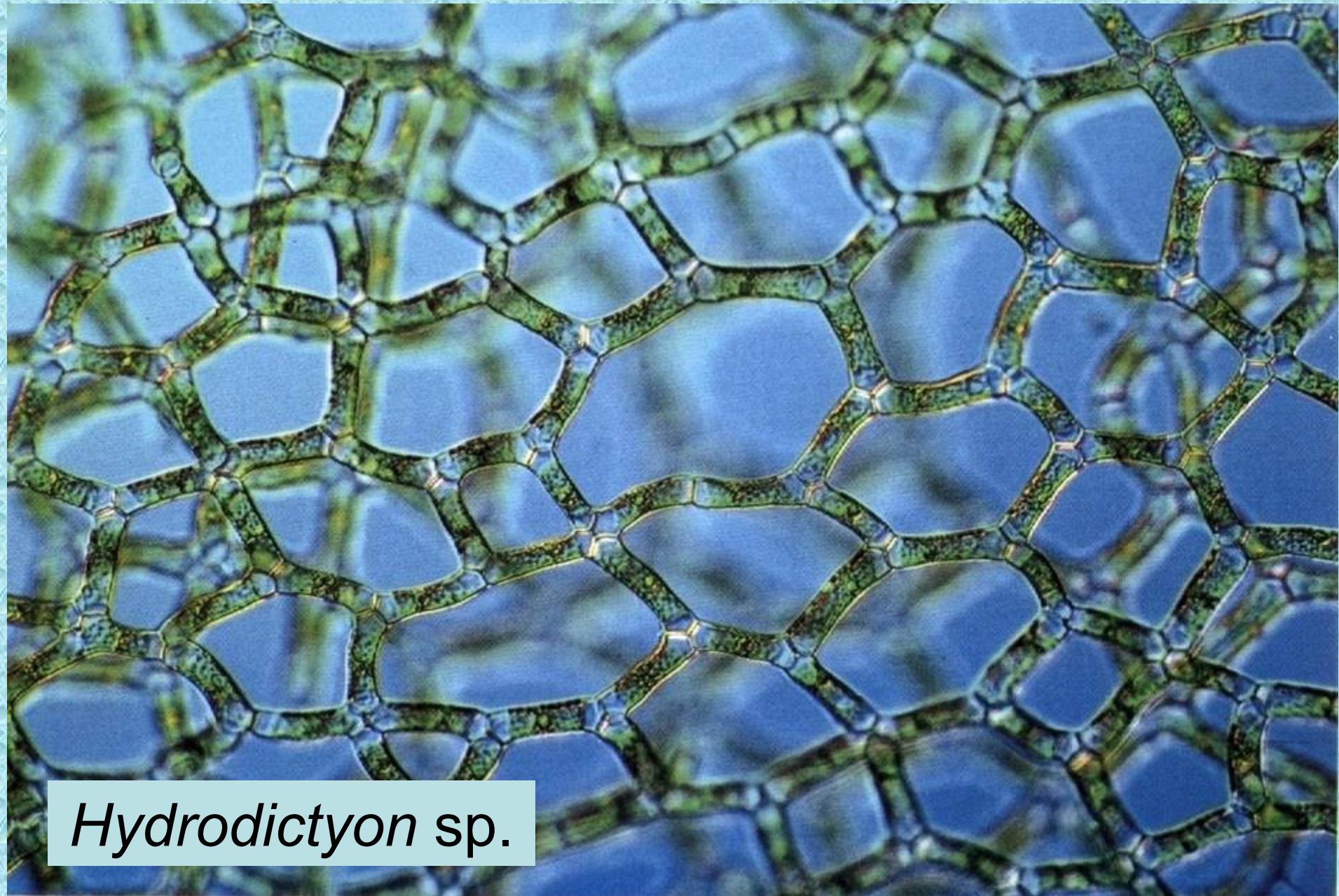
dceřiné cenobium

10 μm

Scenedesmus sp.

Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae Řád: Sphaeropleales

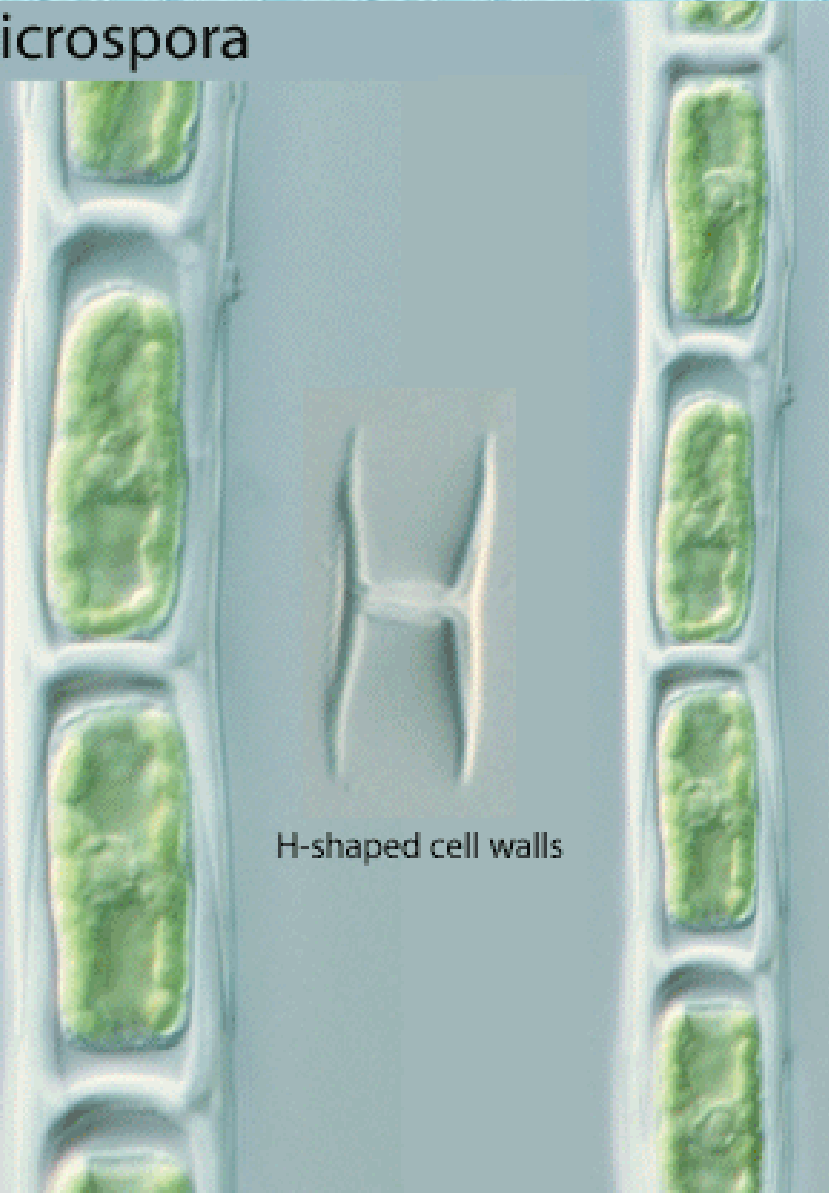

Hydrodictyon sp.

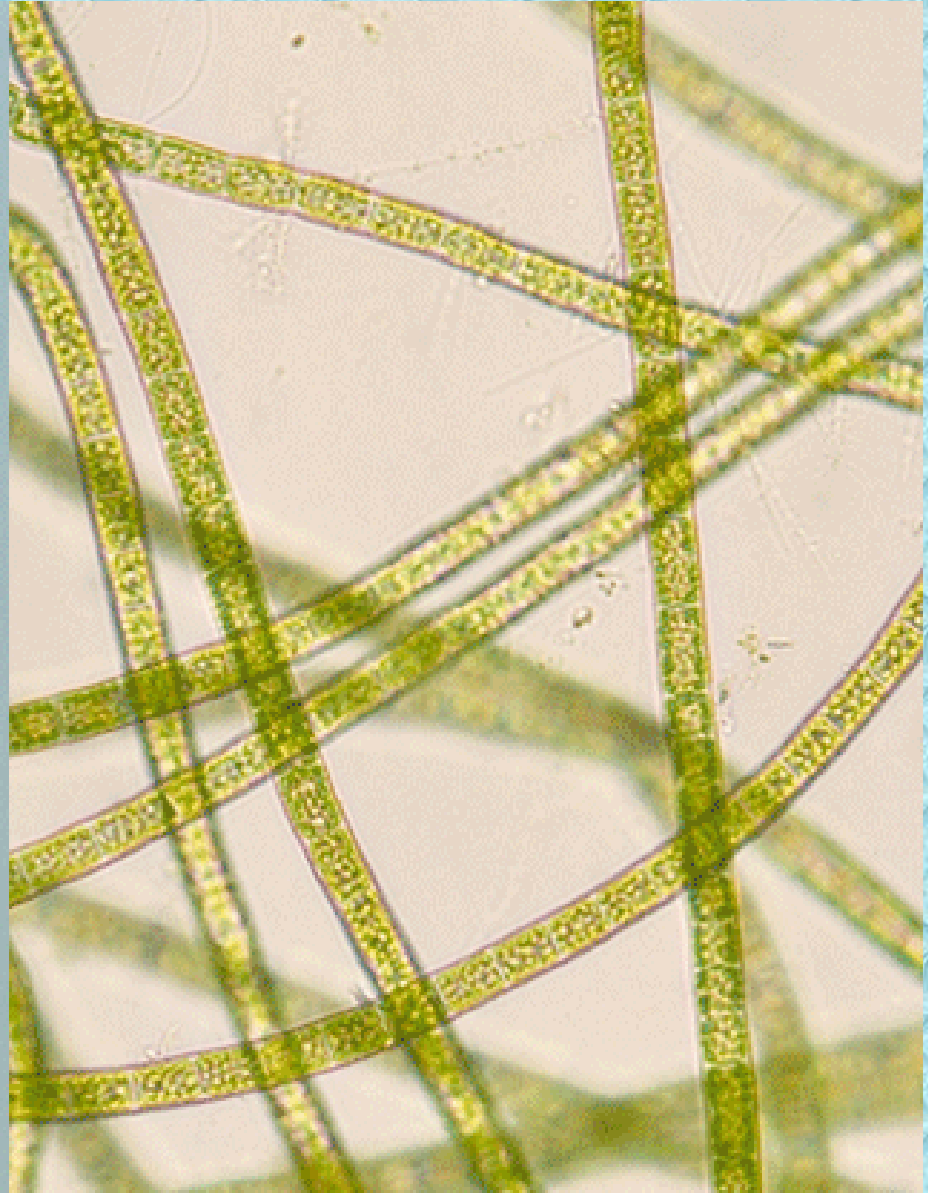

Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae
Řád: Microsporales

Microspora

H-shaped cell walls

Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae
Řád: Oedogoniales

Iniciální stadium

Oedogonium sp.

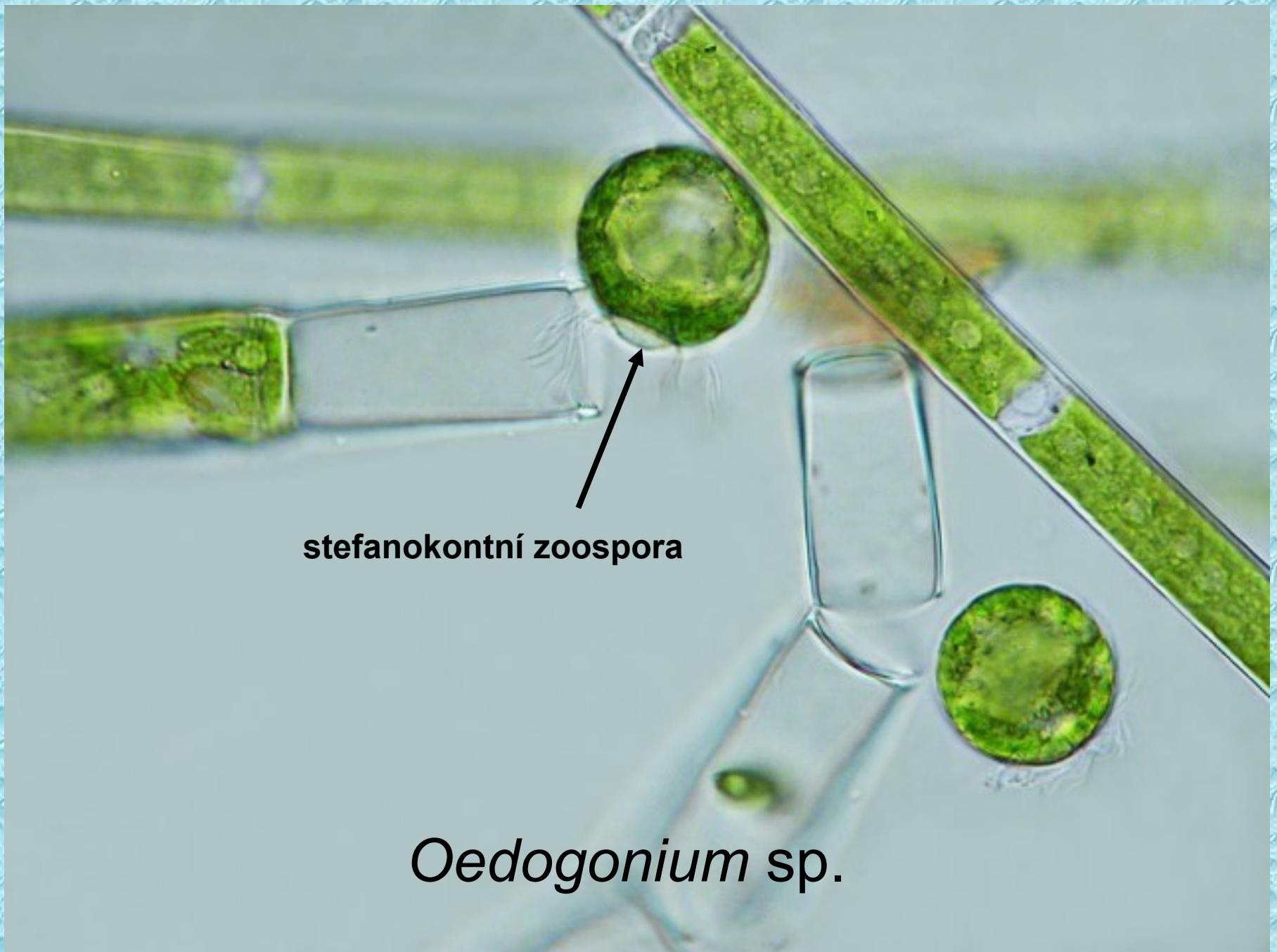
Odd.: Chlorophyta Třída: Chlorophyceae Řád: Oedogoniales

Oedogonium sp.

© orig. Hájková L.

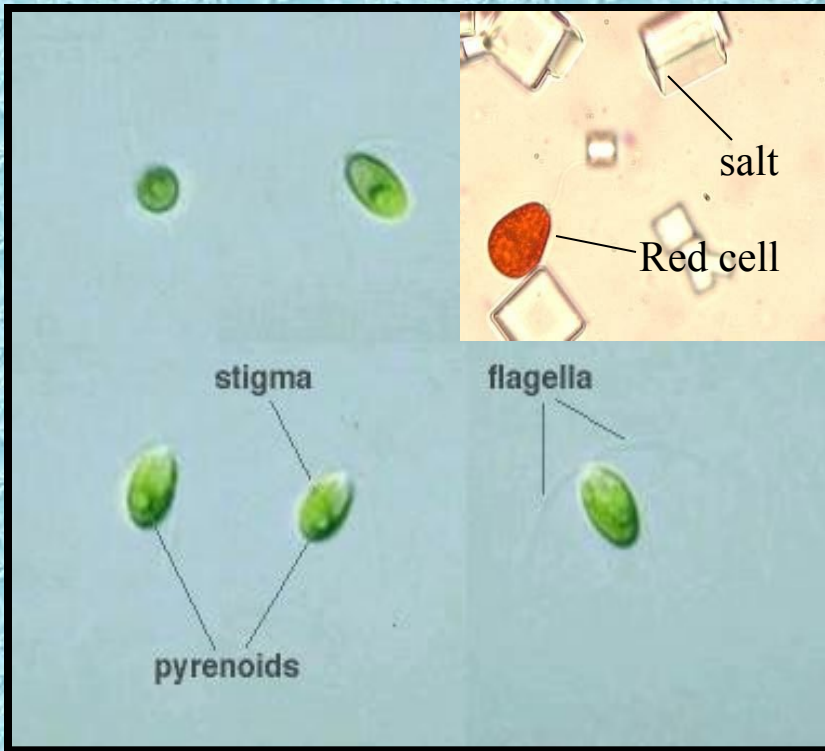
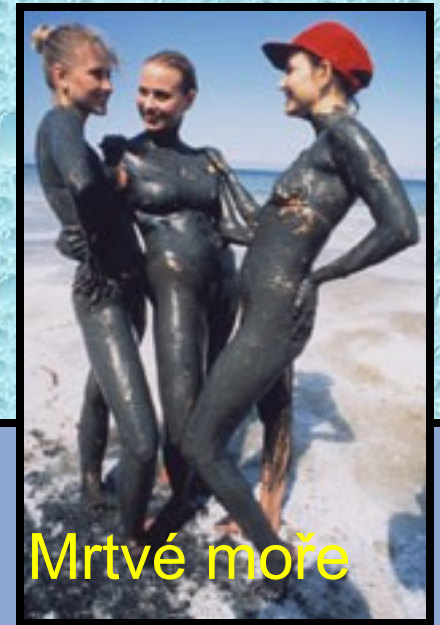
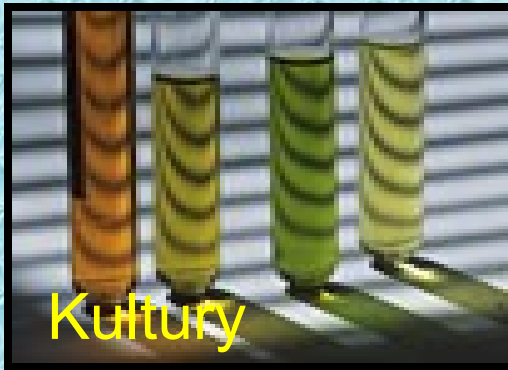

stefanokontní zoospora

Oedogonium sp.

„Moderní“ využití řasy *Dunaliella salina*

⇒ Karotenoidy

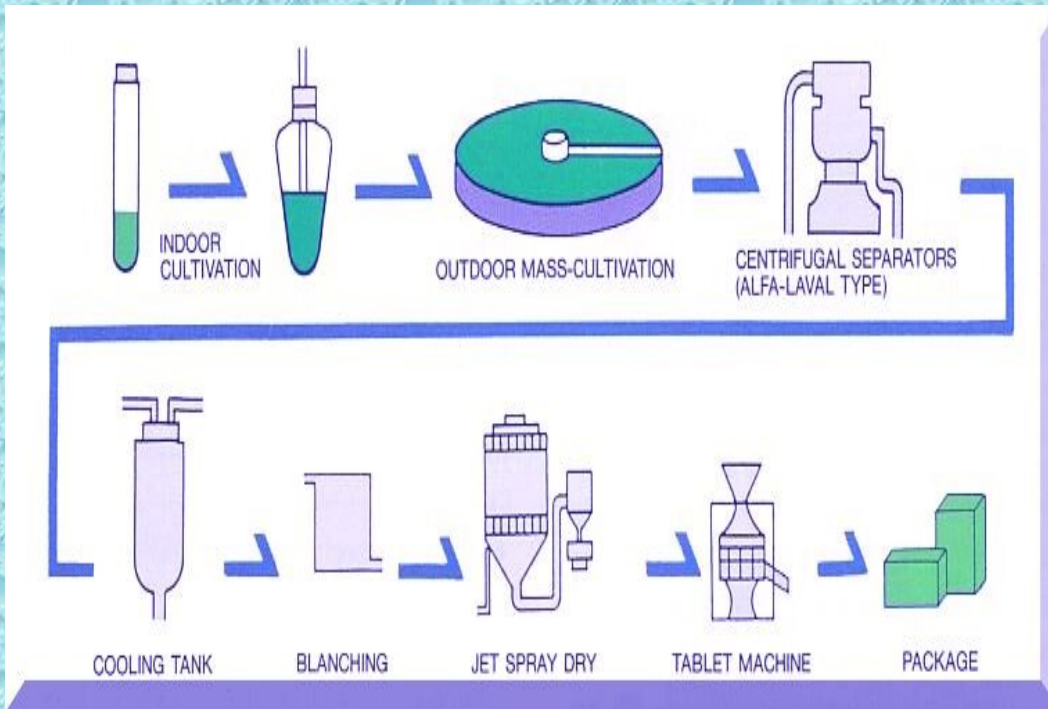
⇒ UV-ochranné faktory

⇒ Barviva v potravinářství, kosmetice

Využití řasy *Chlorella* spp.

⇒ Proteiny

⇒ Karotenoidy

⇒ Posílení imunity

⇒ Léčení ekzémů

⇒ Léčení maligních tumorů

Přehled systému CHAROPHYTA

třídy:

- **Mesostigmatophyceae**
- **Klebsormidiophyceae**
- **Coleochaetophyceae**
- **Charophyceae**
- **Zygnematophyceae**

Vývojová větev Charophytae, odd.: CHAROPHYTA

- Výchozí pro zelené rostliny
- Volně žijící bičíkovci
- Kokální a vláknité řasy
- Přeslenitá vzpřímená stélka
- Fragmoplast
- Plasmodesmy
- Chloroplast s pyrenoidem (škrobová zrnka)
- Bičíkový aparát - kinetozom + 60 srostlých mikrotubulů - mnohohvrstevnatá struktura (MLS)
- Kinetozomy propojeny kontraktilní spojkou
- Spájkivky - žádná bičíkatá stadia
- Zoospory, spermatozoidy
- Izogamie, anizogamie, oogamie, konjugace

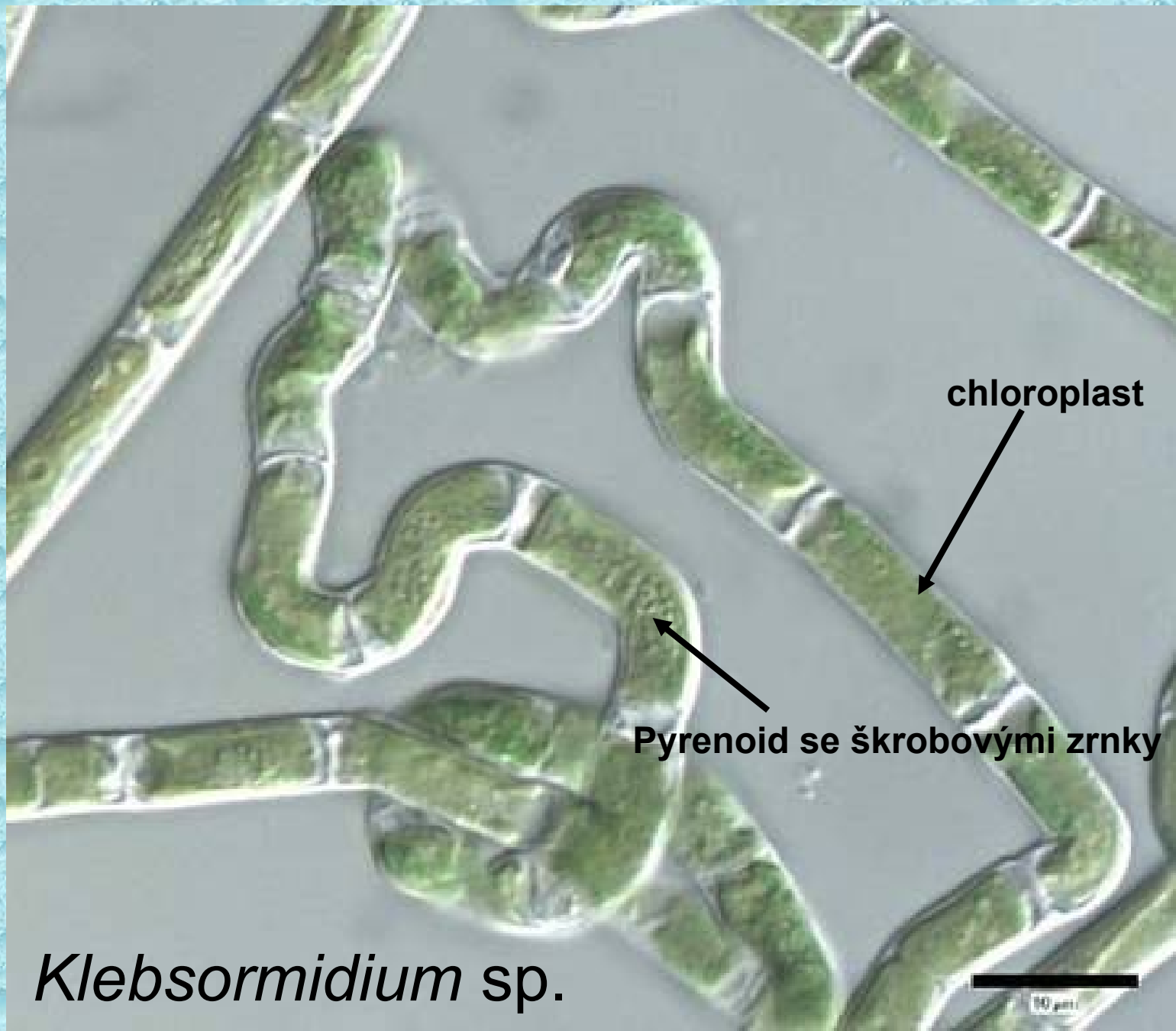
Odd.: Charophyta

Třída: KLEBSORMIDIOPHYCEAE Řád: Klebsormidiales

Klebsormidium sp.

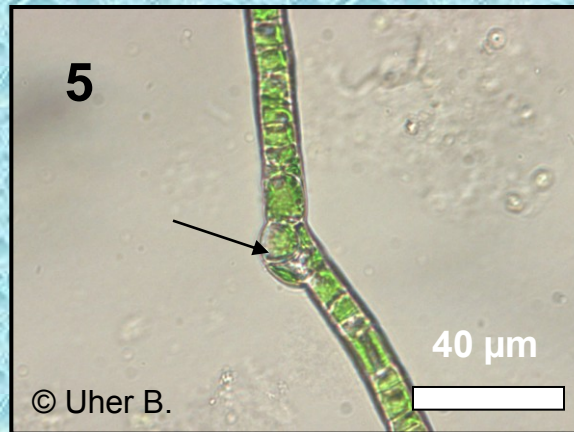
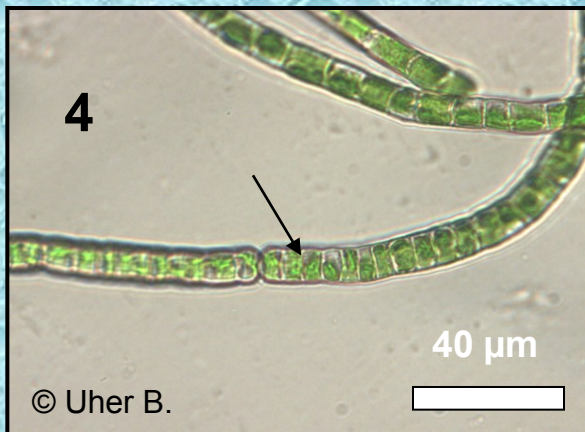
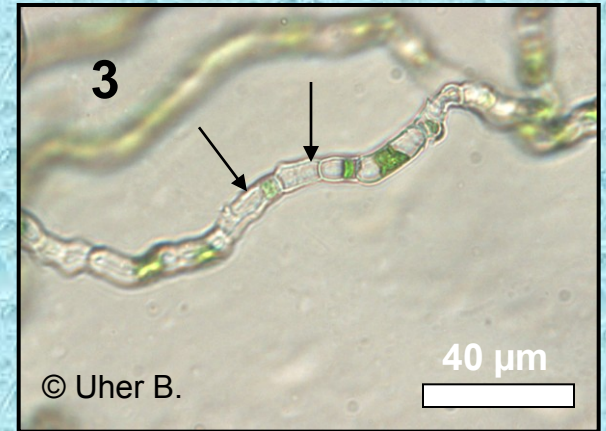
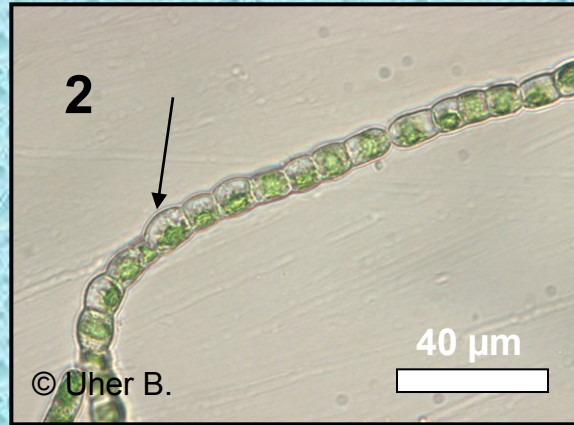
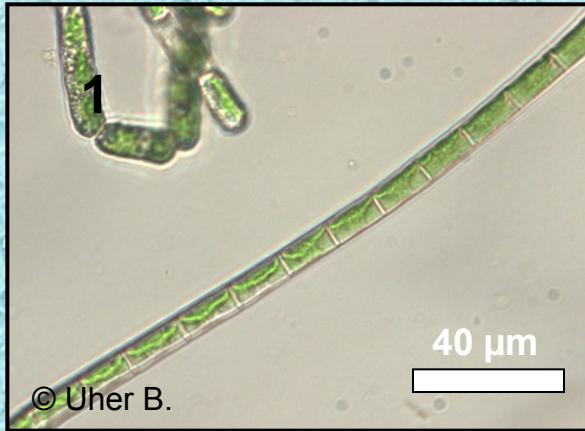
chloroplast

Pyrenoid se škrobovými zrnky

Klebsormidium sp.

100 µm

VÝVOJOVÁ STADIA

Obr. 1-6. Charophyta: Obr. 1-3. *Klebsormidium flaccidum*, Obr. 1. Přímé vlákna s nástěnnými chloroplasty; Obr. 2. Vypoulená zoosporangia (šipka); Obr. 3. Prázdňé zoosporangia (buňky) se štěrbinou (šipky); Obr. 4-6. *Klebsormidium crenulatum*, Obr. 4. Dospělé vlákno; Obr. 5. Začátek nepravého větvení (šipka); Obr. 6. Fragmentace vlákna.

Odd.: Charophyta

Třída: KLEBSORMIDIOPHYCEAE Řád: Klebsormidiales

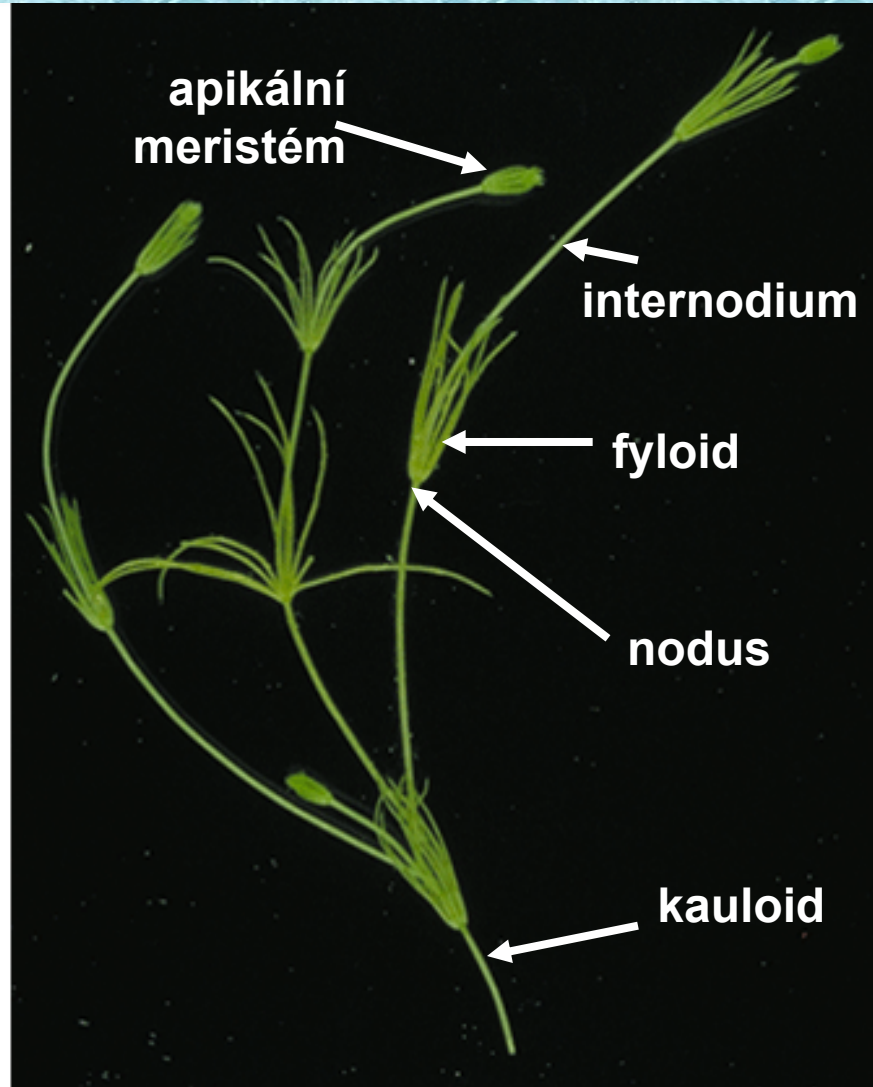
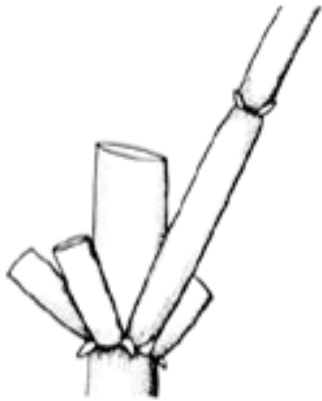

Chlorokybus sp.

Odd.: Charophyta

Třída: CHAROPHYCEAE Řád: Charales

Chara

All after Entwisle et al. (1997)

Chara sp.

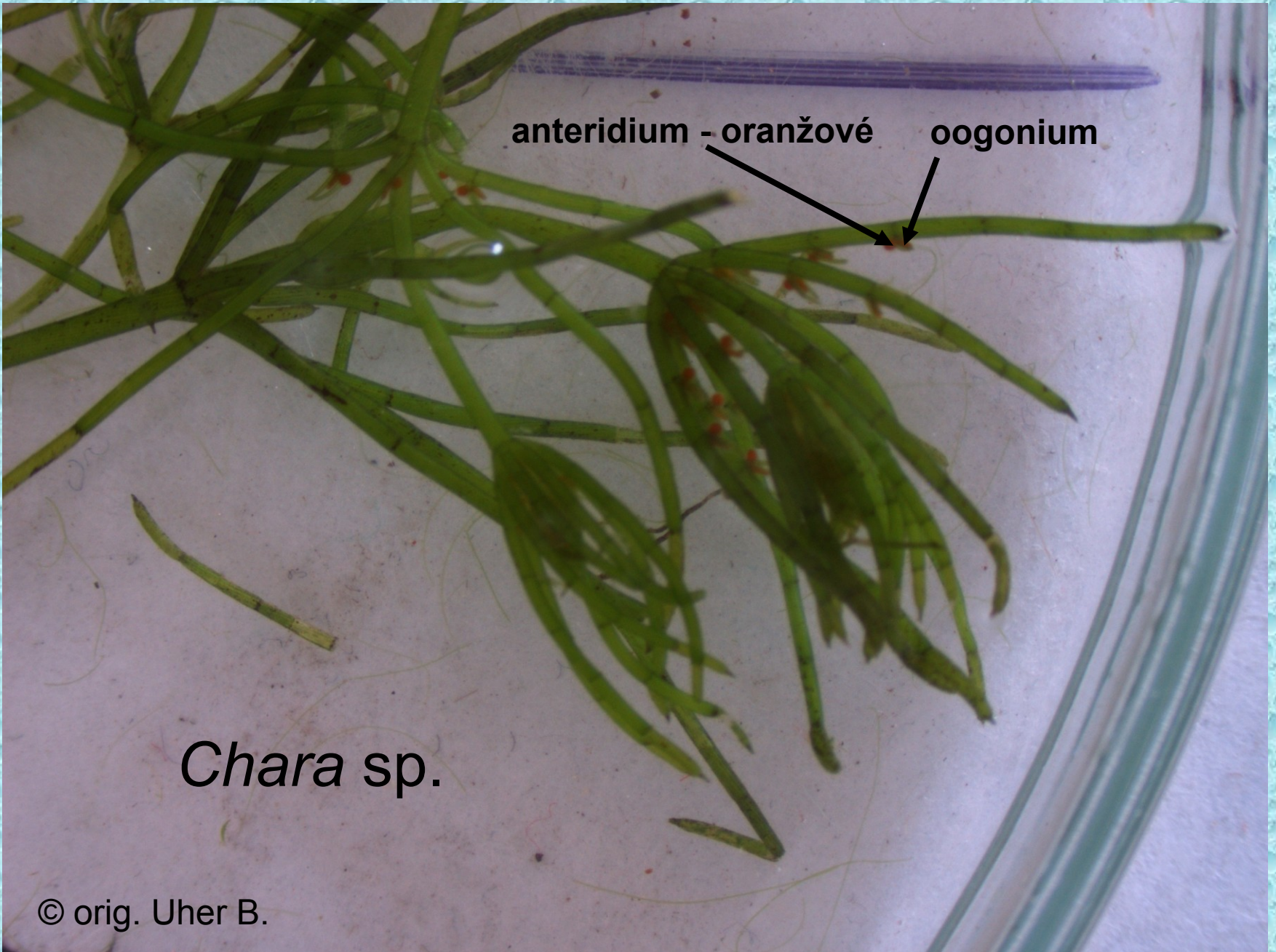

Odd.: Charophyta Třída: Charophyceae Řád: Charales

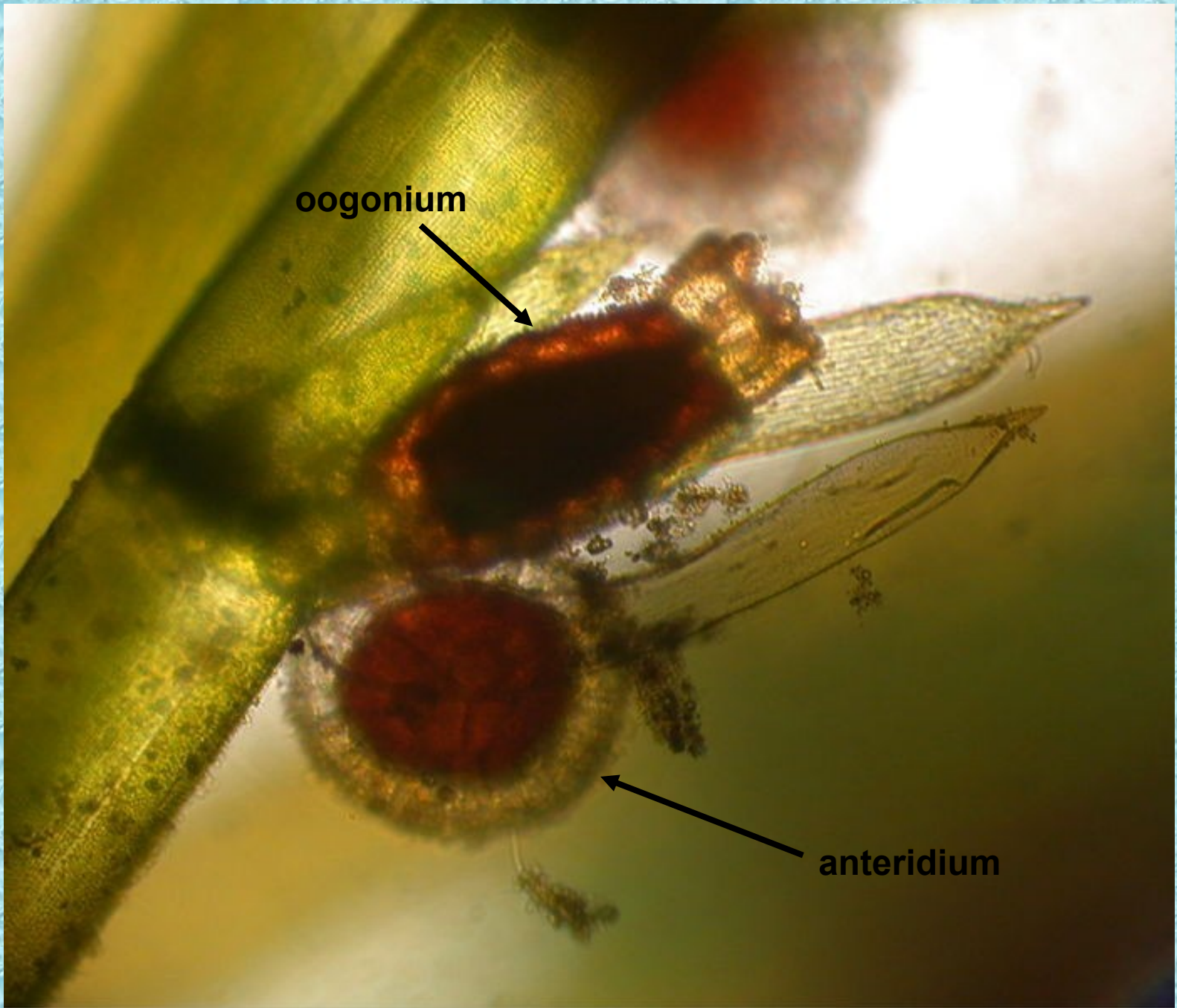
anteridium - oranžové oogonium

Chara sp.

© orig. Uher B.

oogonium

anteridium

Odd.: Charophyta

Třída: ZYGNEMATOPHYCEAE Řád: Zygnematales

- Konjugace
- Haplontní vývojový cyklus
- Zygospóra
- Fragmoplast
- Nemají bičíky!
- Buněčná stěna - primární, sekundární

Odd.: Charophyta Třída: Zygnematophyceae Řád: Zygnematales

Mougeotia sp.

© orig. Uher B.

Odd.: Charophyta Třída: Zygnematophyceae Řád: Zygnematales

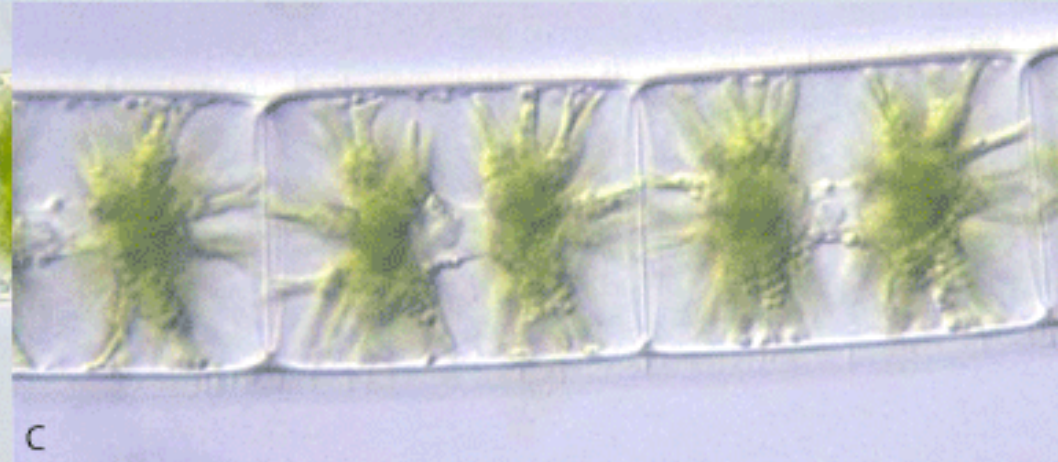
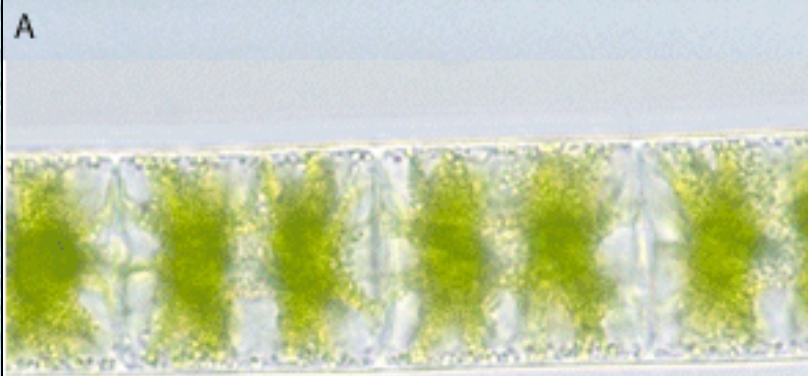
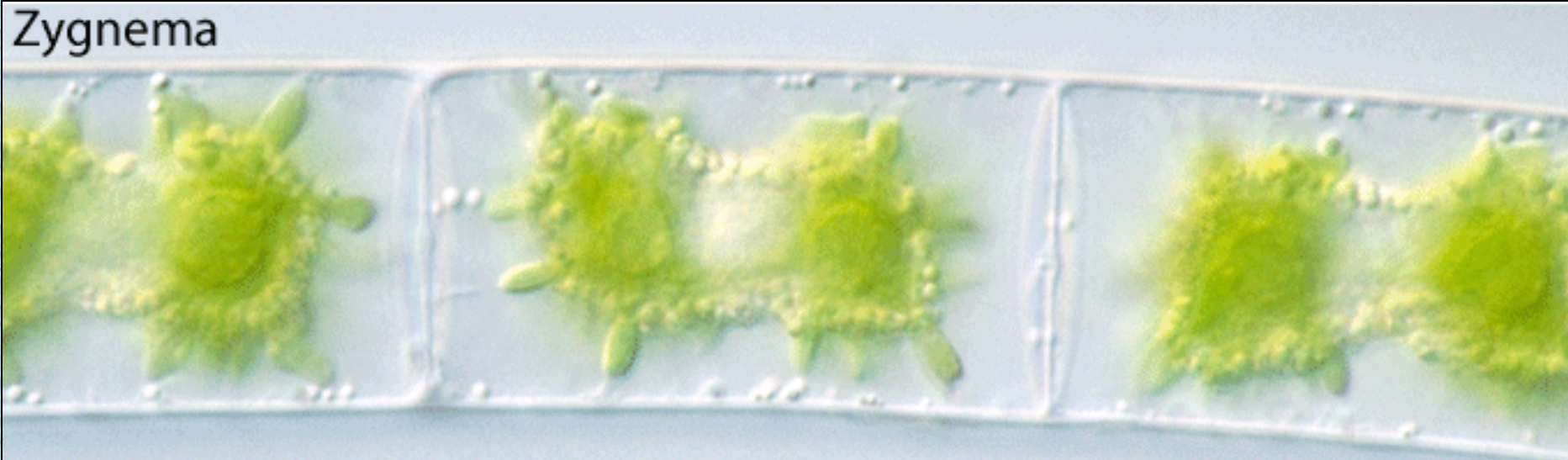
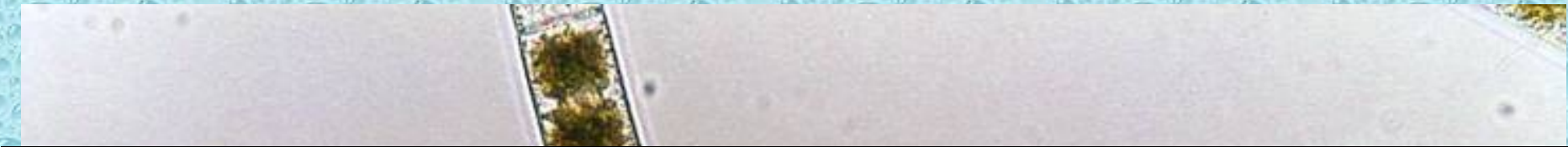
Spirogyra sp.

© orig. Uher B.

Odd.: Charophyta Třída: Zygnematophyceae Řád: Zygnematales

A, B after Entwisle et al. (1997)

C © Y. Tsukii, see http://protist.i.hosei.ac.jp/Protist_menuE.html

Odd.: Charophyta Třída: ZYGNEMATOPHYCEAE
Řád: Desmidiiales

Closterium sp.

© orig. Uher B.

Odd.: Charophyta Třída: Zygnematophyceae Řád: Desmidiiales

Micrasterias sp.

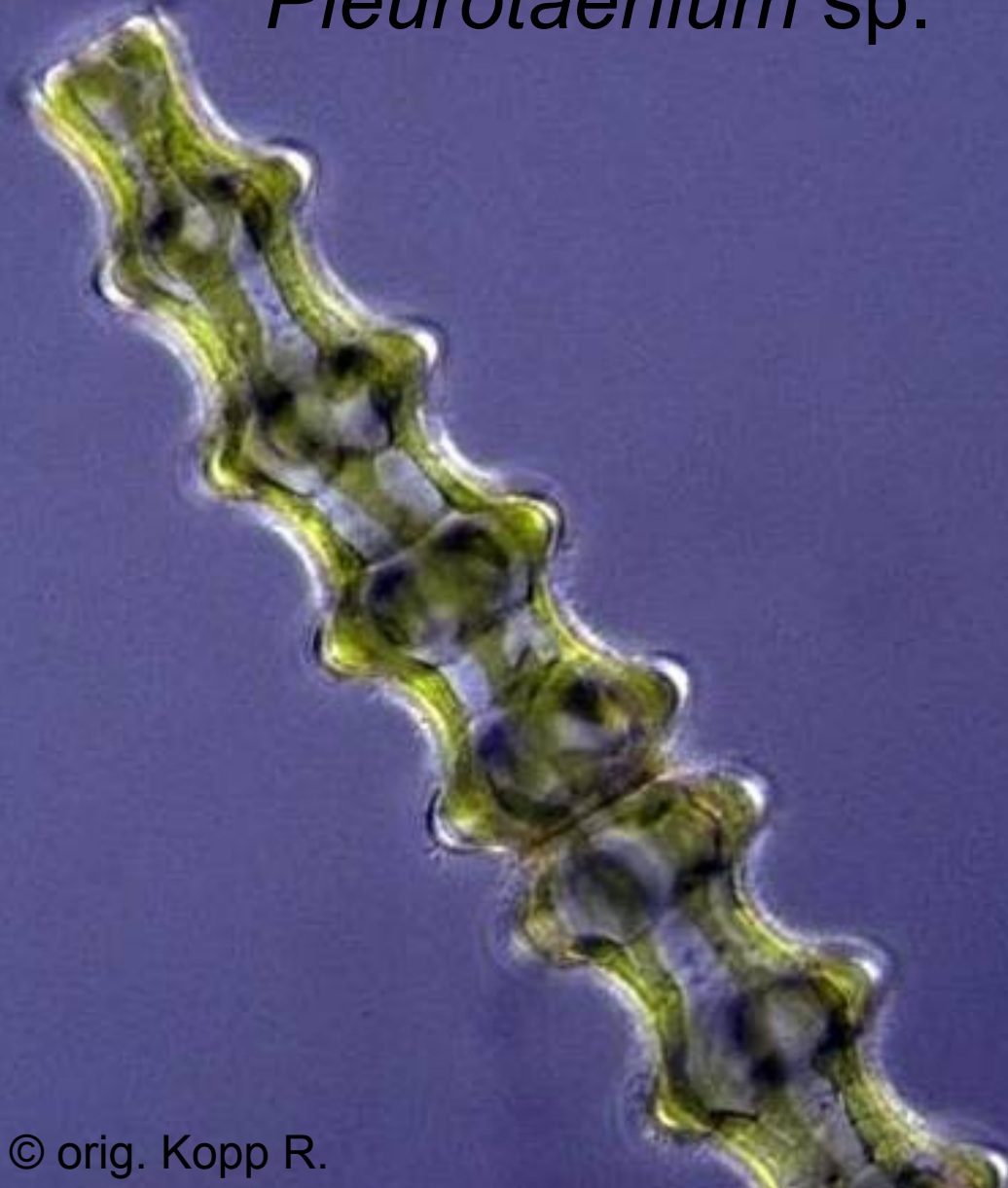

© orig. Uher B.

50 μ m

Odd.: Charophyta Třída: Zygnematophyceae Řád: Desmidiiales

Pleurotaenium sp.

© orig. Kopp R.

Odd.: Charophyta Třída: Zygnematophyceae Řád: Desmidiiales

Xanthidium sp.

© orig. Uher B.

Xanthidium sp.

© orig. Uher B.

Využití parožnatek

- Dříve v minulosti často jako přírodní hnojivo
- Modelové buňky - studie v cytologii (velké buněčné organely)
- Bioindikátory
- Citlivost na těžké kovy ve vodě
- V akvaristice - produkují feromony, které stimulují vodní živočichy (ryby) k rozmnožování...

Děkuji za pozornost

